

Elin Svarstad og Bjorn Dapi

De varig lavlønte – omfang og kjennetegn

Fafo-rapport
2022:02

Elin Svarstad og Bjorn Dapi

De varig lavlønte – omfang og kjennetegn

Fafo-rapport 2022:02

Fafo-rapport 2022:02

© Fafo 2022

ISBN 978-82-324-0632-6

ISSN 2387-6859

Innhold

Forord	4
Sammendrag	5
1 Innledning	6
2 Data	9
2.1 Lønnsbegrep	9
2.2 Definisjon av varig lavlønte.....	9
3 De varig lavlønte	12
3.1 Omfang	12
3.2 Kjønn og alder	15
3.3 Landbakgrunn.....	17
3.4 Utdanningsnivå.....	17
3.5 Yrkesfordeling	19
3.6 Deltid	21
3.7 Tariffområde	21
3.8 Sentralitet.....	23
3.9 Tariffavtaledekning.....	23
4 Varig lavlønnede og sannsynligheten for å være uten lønn i 2020	25
4.1 Grupper og overgangssannsynligheter under pandemien.....	26
4.2 Metode.....	28
4.3 Resultater	29
5 Oppsummering	31
Referanser	32
Appendiks	34

Forord

Fafo fikk i 2021 Forsknings- og utviklingsmidler av LO til et prosjekt om sårbare grupper i arbeidsmarkedet. Bakgrunnen for prosjektet var at man ønsket å sette et særlig søkelys på «svake grupper», eksempelvis lavlønte, ufaglærte, unge og andre med løsere tilknytning til arbeidslivet. Historien har lært oss at disse gruppene blir uforholdsmessig hardt rammet under økonomiske kriser, slik vi også har sett under den pågående koronakrisa. Det er behov for å vite mer om de ulike gruppene, både når det gjelder hva som kjennetegner dem og hvilke mekanismer som påvirker deres arbeidsmarkedsutfall.

I denne rapporten er det de «varig lavlønte» i Norge som settes under lupen. Nærmere bestemt undersøker vi de lavlønte som ikke klatrer noe særlig oppover i lønns-hierarkiet i løpet av arbeidslivskarrieren. Formålet har vært å kartlegge omfanget av, og kjennetegn ved, varig lavlønte. Det viser seg at det er snakk om en gruppe på i underkant av 180 000 personer. Personene i denne gruppa har noen typiske trekk som skiller dem fra resten av lønnstakerne, og er oftere konsentrert i spesifikke deler av arbeidsmarkedet. I tillegg var de mer utsatt enn andre lønnstakere for å miste jobben da koronakrisa traff landet i 2020.

Vi vil takke Magnus Bjørnbekk og Ellen Horneland i LO, som har fulgt prosjektet tett og vært gode diskusjonspartnere underveis i prosjektet. Takk også til Kristine Nergaard, som har vært kvalitetssikrer på Fafo, og til Jon Lahlum, som har lest korrektur.

Oslo, januar 2022

Elin Svarstad og Bjorn Dapi

Sammendrag

Denne rapporten tar for seg omfanget av, og kjennetegnene ved de varig lavlønte i Norge. Vi finner at av de 23 prosentene i alderen 24–66 år som var lavlønte i 2019, var 1/3 varig lavlønte. Det tilsvarte i underkant av 180 000 personer. Definisjonen vi legger til grunn for å kalle noen varig lavlønt er at personen må ha en timelønn på eller under lavlønns grensen minst 3 av de siste fem årene, eventuelt i kombinasjon med å ikke ha vært lønnstaker.

Det er noen kjennetegn som er typiske for de varig lavlønte. Kvinner noe overrepresentert. Det samme er lønnstakere med utenlandsk landbakgrunn. Nærmere bestemt er nesten 40 prosent av varig lavlønte født utenfor Norge. Selv om vi finner varig lavlønte i de yngre alderskohortene, er 68 prosent over 30 år. Videre er det en klar overrepresentasjon av lønnstakere med grunnskole som høyeste fullførte utdanning, og en tilsvarende underrepresentasjon av varig lavlønte med bachelorgrad eller høyere. Det er heller ikke tilfeldig hvilke yrker vi finner dem i: det er en klar opphopning i salgs-, service-, og omsorgsykker, samt yrker uten krav til formell utdanning. I overkant av 40 prosent arbeider deltid, mot 26 prosent blant alle lønnstakere. 85 prosent av varig lavlønte er å finne i privat sektor, og et tydelig trekk her er at varig lavlønte i mindre grad er å finne i tariffbundne virksomheter enn øvrige lønnstakere i privat sektor.

Vi har videre undersøkt i hvilken grad varig lavlønte ble hardere rammet enn andre grupper da koronakrisa traff Norge i 2020. I likhet med personer med svak tilknytning til arbeidsmarkedet, finner vi at sannsynligheten for å falle ut av statusen «lønnstaker» er høyere blant varig lavlønte enn andre arbeidstakere. Resultatene illustrerer at lav lønnsmobilitet også ofte henger sammen med større sårbarhet i kriser.

1 Innledning

Antall lavlønte personer endres fra år til år, ettersom noen forlater denne statusen mens andre kommer til. Det er imidlertid ikke alle som beveger seg ut av lavlønnssituasjonen og oppover i lønns hierarkiet. I denne rapporten tar vi for oss personer som forblir lavlønte over en lengre periode – de varig lavlønte. Vi undersøker både hva som kjennetegner dem og hvor sårbar deres sysselsettingsstatus var da koronakrisen rammet norsk økonomi i 2020.

Selv om lønnsulikheten målt ved Gini-koeffisienten¹, har stabilisert seg noe fra 2015, har de siste 20 årene vært preget av økte lønnsforskjeller i Norge (Geier & Grini, 2018; NOU 2020:8). Økningen i forskjellene har vært størst i privat sektor (Jordfald 2018; Jordfald & Svarstad, 2018). En viktig medvirkende faktor har vært at de lavest lønte har hatt lavere lønnsvekst. Jordfald og Nymoen (2016) fant blant annet at en stadig mindre andel av lønnsmassen tilfalt den dårligst lønte tidelen av lønnstakere i privat sektor i tidsrommet 1997–2015. Jordfald, et al., (2021) viser at andelen lavlønte, målt som på eller under 85 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn, økte fra 21,2 prosent i 2008 til 27 prosent i 2018. I privat sektor var 31,6 prosent av lønnsforholdene definert som lavlønte i 2018.

Utviklingen i Norge er ikke særegen. Økte lønnsforskjeller er et trekk som har kunnet observeres i flere OECD-land de siste tiårene (OECD 2021b). I kjølvannet av disse utviklingstrekkene har det internasjonalt utviklet seg en empirisk litteratur som undersøker 1) hva som kjennetegner lavlønte arbeidstakere, 2) arbeidsmarkedsutsiktene til lavlønte arbeidstakere, og 3) konsekvenser av å være lavlønt for helse-, motivasjon og trivsel. I denne studien er vi først og fremst opptatt av hva som kjennetegner en bestemt undergruppe av lavlønte, nemlig de som forblir lavlønte over tid. Vi gjennomfører også en analyse av hvorvidt det å være varig lavlønt økte sannsynligheten for å falle ut av sysselsetting da koronakrisa inntraff i 2020. Vår studie har mest til felles med den delen av litteraturen som faller inn under punkt 1): faktorer av betydning for å være i en lavlønt jobb, eller egenskaper som er typiske for lavlønte arbeidstakere.

De allerede nevnte studiene, Jordfald & Nymoen (2016) og Jordfald et al. (2021), tar begge for seg lavlønte i Norge. Mens Jordfald & Nymoen (2016) undersøker de ti prosent lavest lønte i privat sektor i årene 2000–2012 og hva som kjennetegner dem, ser Jordfald et al. (2021) nærmere på de som tjener 85 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn eller mindre i både privat og offentlig sektor i perioden 2008–2018. Begge studier finner en overrepresentasjon blant de lavlønte av unge, kvinner, deltidsarbeidende, lavt utdannede, og lønnstakere med utenlandsk landbakgrunn. Det var en lavere andel av lavlønte i virksomheter som var dekket av tariffavtale enn andelen lavlønte blant alle lønnstakere. I begge studiene viste de tjenesteproduserende næringene seg å være de viktigste lavlønnsnæringene.

---

¹ Gini-koeffisienten måler ulikhet innen en gruppe eller en befolkning. Koeffisienten angis som en tallverdi fra 0 til 1, hvor 0 indikerer at alle innbyggerne har akkurat like mye i lønn, mens tallverdien 1 indikerer at én person har lønn.

With (2019) så nærmere på hva som kjennetegner arbeidsforholdene til heltidsarbeidende lavlønte i perioden 2006–2016. Datagrunnlaget var Levekårsundersøkelsen om arbeidsmiljø, en spørreundersøkelse gjennomført blant et representativt utvalg av befolkningen. With (2019) finner i likhet med andre norske studier, at unge, lavt utdannede og innvandrere er overrepresentert i gruppen med lav lønn. Lønnsbegrepet benyttet i studien er samlet årlig skattbar lønnsinntekt hentet fra skattemeldingen. I studien defineres lavlønte med utgangspunkt i to tredjedeler av median timelønn, noe som ga en andel på 9 prosent lavlønte heltidsansatte i alderen 20–66 år i 2016. Lavlønte jobbet oftere i yrker og næringer med få kvalifikasjonskrav, slik som overnattings- og serveringsvirksomhet, forretningsmessig tjenesteyting, primærnæringene og personlig tjenesteyting. Av andre interessante funn i studien, fremkom det at lavlønte heltidsansatte hadde en mer usikker tilknytning til arbeidsmarkedet enn heltidsansatte generelt. Nærmere bestemt hadde en større andel av de lavlønte flere arbeidsforhold, en lavere andel var fagorganisert, og hver fjerde hadde verken tillitsvalgt, verneombud eller arbeidsmiljøutvalg på arbeidsplassen. Videre arbeidet en høyere andel av de lavlønte i privat sektor.

Grini og Johnsen (2021) benyttet SSBs lønnsstatistikk for årene 2015 til 2019 til å beskrive de 20 prosent lavest lønte arbeidsforholdene, samt lønnstakerne som hadde jobbene. Datagrunnlaget de benyttet tillot dem å følge jobber og lønnstakere over tid. Deres funn er i stor grad i samsvar med With (2019) og Fafo-studiene av Jordfald et al., når det gjelder hva som kjennetegner lavlønnsjobber og lavlønte arbeidstakere.

I europeisk sammenheng har de fleste bidragene i lavlønnslitteraturen analysert arbeidsmarkedene i Tyskland og Storbritannia, hvor det har vokst frem en betydelig lavlønnssektor de siste tiårene. I tysk sammenheng fant Kalina & Weinkopf (2015) at andelen lavlønte blant kvinner er nesten dobbelt så stor som blant menn. De fant også at risikoen for å være lavlønt reduseres med høyere utdanningsnivå, samt at lavlønnforekomsten var høyere for unge, utenlandske og gruppen med løsere tilknytning til arbeidslivet. Bruttel. et al. (2017) fant at risikoen for lavlønnansettelse er høyere i små virksomheter og i virksomheter som ikke var bundet av tariffavtaler. I likhet med resultater fra Norge, er lavlønte i Tyskland konsentrert i primærnæringene, hotell og restaurant og varehandel (Bosch & Kalina 2008; Kalina & Weinkopf 2015).

Den delen av litteraturen som omhandler arbeidsmarkedets utsiktene til lavlønte arbeidstakere (punkt 2) er i stor grad konsentrert om såkalt lønnsmobilitet. Et sentralt spørsmål i disse studiene er hvorvidt lavlønnarbeid fungerer som en inngangsport (eller «stepping stone») inn i arbeidslivet, om det er en absorberende tilstand, eller om lavlønnarbeid er forbundet med en sirkulær prosess, der man faller ut og inn av arbeidslivet – en såkalt «low pay – no pay cycle» (Mosthaf, 2011; Knabe & Plum 2013; Mosthaf et al. 2014; Fok et al., 2015; Schnabel, 2021). De empiriske funnene er ikke entydige på hvorvidt det å være lavlønt representerer en stepping stone inn i arbeidslivet. Imidlertid ser et gjennomgående funn ut til å være at det å ha en lavlønnjobb gir høyere sannsynlighet for å få en høyere lønnet jobb senere, enn dersom man ikke har hatt arbeid i det hele tatt (Cai et al. 2018). Det ser også ut til å være en sterkere stepping stone-effekt av å være sysselsatt og lavlønt dersom man har lite formell utdanning eller har vært lenge utenfor arbeidsmarkedet (Uhlendorff, 2006; Knabe & Plum, 2013).

I norsk sammenheng har forskere ved Frisch-senteret undersøkt hvilke grupper som ble rammet hardest i tiden rett etter nedstengingen som fulgte av koronaens inntog (Alstadsæter, et al., 2021). Deres analyser viser at det var klare mønstre i hvilke arbeidstakere som ble rammet av oppsigelse eller permittering i krisas første

fase. Nærmere bestemt var risikoen høyere jo lavere utdanning, inntekt, timelønn og sosial klassebakgrunn en lønnstaker hadde.

Nylig publiserte SSB en rapport (Grini et al., 2021), som undersøker konsekvensene av de omfattende smitteverntiltakene som ble innført i mars 2020. Studien viser at det var de unge med lav lønn, i jobber med få krav til utdanning, som ble hardest rammet av pandemien, i form av permitteringer, redusert arbeidstid og arbeidsledighet. Forfatterne har fulgt arbeidsmarkedet og lønnsutviklingen fram til mai 2021, og finner at de næringene som ble hardest rammet var transport og lagring, overnattings- og serveringsvirksomhet, forretningsmessig tjenesteyting og personlig tjenesteyting. Dette er næringer som i stor grad sysselsetter yngre arbeidstakere med lavere utdannings- og lønnsnivåer.

2 Data

Datagrunnlaget i analysen er primært SSBs lønnsstatistikk for perioden 2015–2019. Vi bruker også a-ordningen² for 2020 i den økonometriske analysen for å definere arbeidsmarkedsstatus dette året. I tillegg til informasjon som ligger i lønnsstatistikken, har vi koblet på opplysninger om høyeste fullførte utdanningsnivå fra Nasjonal utdanningsdatabase (NUDB), innvandringsstatus fra befolkningsstatistikken, samt virksomheters medlemskap i Fellesordningen for AFP i privat sektor.

Enheten i lønnsstatistikken er arbeidsforhold, og samme person kan dermed ha flere observasjoner i et gitt år. I denne rapporten er vi interessert i personer og deres plassering i lønnsfordelingen. Ulempen med å bruke alle arbeidsforhold i denne sammenheng er at personer med flere arbeidsforhold, for eksempel de som har flere deltidsjobber, får større vekt i datagrunnlaget, og dette kan gi en skjev lønnsfordeling. Vi har derfor tatt utgangspunkt i jobben med den høyeste innrapporterte stillingsprosenten vedkommende år.³ Med dette sikrer vi på at alle lønnstakere er representert med bare én jobb i datagrunnlaget, og at de bidrar likt til lønnsfordelingen.

2.1 Lønnsbegrep

I SSBs lønnsstatistikk benyttes to ulike lønns mål. For det første brukes *avtalt månedslønn*, som omfatter fast lønn inkludert kvalifikasjons- og kompetansetillegg, samt andre faste personlige tillegg. I tillegg rapporteres *lønn i alt*, som omfatter avtalt lønn, bonus og uregelmessige tillegg, som skifttillegg, turnustillegg, tillegg for ubekvem arbeidstid og søndags- og helligdagstillegg. Overtid og eventuelle naturalytelser eller frynsegoder inkluderes ikke i noen av lønnsbegrepene i lønnsstatistikken. Det er lønn i alt som legges til grunn i analysene her.

Lønn rapporteres som en månedlig sum for både heltids- og deltidsansatte personer. Ved hjelp av innrapportert arbeidstid, beregner vi en timelønn for hver lønnstaker. Den beregnede timelønningen er grunnlaget vi har for å kategorisere en person som lavlønt eller ikke.

2.2 Definisjon av varig lavlønte

Basert på datasettet bestående av lønnsstatistikken påkoblet informasjon fra andre registre, lager vi et «panel» bestående av alle som har vært lønnstaker en eller annen gang i perioden 2015–2020. Hvert år får personene én status: H = sysselsatt og lønn høyere enn lavlønnsgrensa, L = sysselsatt og lavlønt eller U = ikke sysselsatt. Vi lager på den måten en historikk på hver person bestående av kombinasjoner av H, L og U for de aktuelle årene. Historikken danner grunnlaget for å kunne klassifisere personer som varig lavlønte.

---

² A-ordningen er en samordnet digital innsamling av opplysninger om arbeidsforhold, inntekt og skattetrekk til Skatteetaten, NAV og SSB. Se: <https://www.ssb.no/data-til-forskning/utlan-av-data-til-forskere/variabellister/a-ordningen>

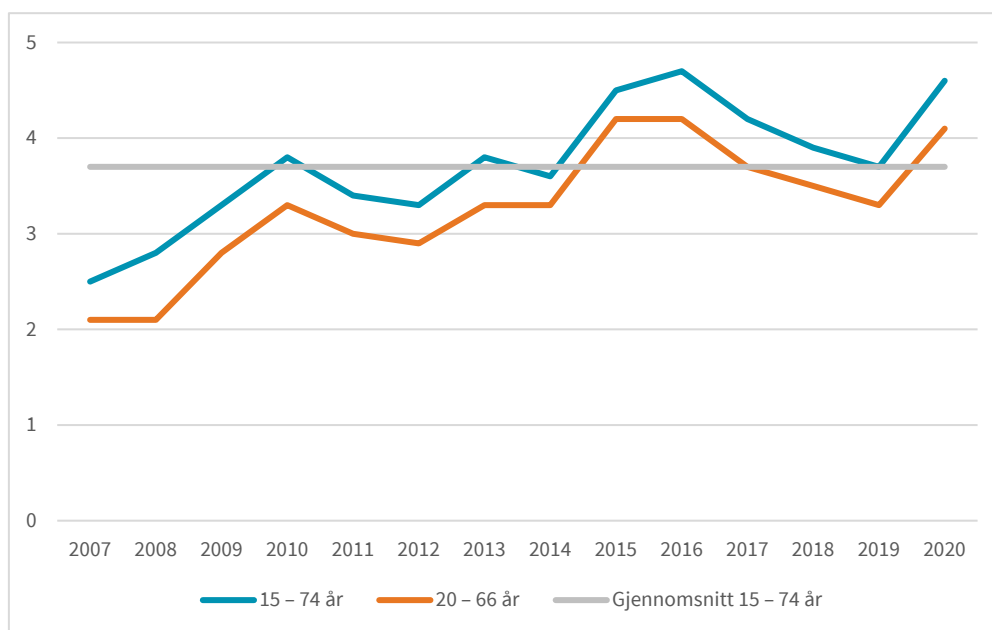
³ I samsvar med blant annet Jordfald et al. (2021).

Første steg er å definere hva vi mener med lavlønt. Ulike definisjoner brukes i litteraturen. I OECD opererer man gjerne med 2/3 av medianlønn for heltidsansatte som en grense for lavlønn (OECDa, 2021). Andre studier tar utgangspunkt i en andel av lønnstakerne, for eksempel de til enhver tid 10 prosent nederst i lønnsfordelingen (se f.eks Jordfald og Nymoene, 2016). I Norge er en mye benyttet definisjon på lavlønn et lønnsnivå på eller under 85 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn i LO-NHO området. Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene (TBU) oppgir data for andel lavlønte over tid målt slik, i sine rapporter om grunnlaget for inntektsoppgjørene. Industriarbeidere er plassert omtrent midt i lønnsfordelingen (på medianen), og er dermed en naturlig målestokk å koble lavlønnsbegrepet til. I 2020 var årslønnen til den gjennomsnittlige industriarbeideren 506 600 kroner (NOU 2021:5). Omregnet til timer tilsvarende denne årslønnen en timesats på 259,80. Etter denne definisjonen er følgelig en person lavlønt i 2020 dersom hun tjener $0,85 * 259,80 = 220,80$ kroner eller mindre per time.

Vi legger to ulike definisjoner av lavlønn til grunn i denne studien. For det første bruker vi 85 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn eller mindre, heretter omtalt som 85Ind-definisjonen eller 85Ind-grensen. I tillegg benytter vi den alternative definisjonen 2/3 av median timelønn for alle lønnstakere vedkommende år (heltids- og deltidsansatte). Vi refererer til den alternative definisjonen som 2/3M-definisjonen eller 2/3M-grensen. Sistnevnte definisjon er strengere enn 85Ind-definisjonen, ettersom timesatsen som setter grensen for å være lavlønt er betraktelig lavere. Som vi kommer mer inn på i senere kapitler, er differansen mellom de to timelønns-grensene så stor som 40 kroner. Det har naturligvis implikasjoner for hvor mange lønnstakere som omtales som lavlønte i de to definisjonene.

Gruppen vi ønsker å kartlegge i denne studien er de varig lavlønte. Hva betyr varig? Vi kan tenke oss mange ulike definisjoner, som alle kan argumenteres godt for. Kjernegruppen vi vil fange opp er imidlertid de som over noe tid befinner seg i en lavlønns-situasjon, og som i liten grad beveger seg oppover i lønshierarkiet. Vi er altså ikke primært interesserte i unge mennesker som defineres som lavlønte i en periode fordi de er under utdanning og har en deltidsjobb ved siden av studiene. Det er følgelig sentralt å bruke en definisjon som baserer seg på historikk i arbeidsmarkedet. Samtidig er det å være lavlønt en sårbarhetsfaktor for å falle ut av arbeidsmarkedet en periode, og definisjonen må derfor tillate at en person har kombinasjoner av statusene lavlønn (L) og utenfor sysselsetting (U). Et annet hensyn som også tilsier at vi bør tillate noen «hull» i sysselsettingen er at perioden vi ser på, 2015–2019, var preget av høyere arbeidsledighet enn tidligere år. De første tre årene (2015–2017) er ledigheten høyere enn det langsiktige gjennomsnitt på 3,7 prosent (se figur 2.1). Det tilsier at lavlønte arbeidstakere kan være underrepresentert i denne perioden ettersom de har en høyere risiko for å miste jobben og det kan ta lengre tid for å komme i jobb igjen.

Figur 2.1 Arbeidsledighetsrate i AKU. 2007–2020. Prosent.

Note: Den grå linjen er den gjennomsnittlige arbeidsledigheten i årene 2007–2020. Kilde: SSB.

Basert på en avveining av de nevnte hensynene, legger vi følgende definisjon av varig lavlønte til grunn:

En person er varig lavlønt dersom hun/han har *status lavlønt (L) minst tre av de siste fem årene, eventuelt i kombinasjon med å ikke være lønnstaker (U)*. Personer som har lønn over lavlønnsgrensa (H) en eller flere ganger i perioden karakteriseres ikke som varig lavlønte.

Vi avgrensner populasjonen til lønnstakere i alderen 20–66 år, i samsvar med Jordfald et al. (2021). Årsaken er at vi ønsker å utelate lærlinger. Dette fordi lærlingens utførte arbeid er en del av et utdanningsløp, og deres lave lønninger reflekterer dermed bare en del av godtgjørelsen. Personer over 66 år er hovedsakelig alderspensjonister, og er derfor ikke med i analysene. Med den nevnte aldersbegrensningen er personer med arbeidsmarkedsstatus U en mer ensartet gruppe, ettersom unge og pensjonister utgjør en mindre andel.

Aldersavgrensningen medfører at når vi skal beskrive gruppen av varig lavlønte i 2019, vil det bare være lønnstakere i aldersintervallet 24–66 år. Dette fordi vi krever at de må være minst 20 år i 2015. Der vi omtaler lavlønte generelt (altså ikke spesifikt varig lavlønte), er det aldersintervallet 20–66 år som gjelder, dersom ikke annet er oppgitt.

3 De varig lavlønte

I det følgende beskriver vi egenskaper ved gruppen vi omtaler som varige lavlønte. Året vi gjør opp status for er 2019. Årsaken til at vi ikke bruker 2020, er at vi vil gi et bilde av hvem de varige lavlønte er *før* koronakrisa inntraff. 2020 var en unntakstilstand i arbeidsmarkedet, som ikke er representativ for normalsituasjonen. I kapittel 6 gjennomfører vi en økonometrisk analyse, der vi modellerer sannsynligheten for å falle ut av sysselsetting etter koronasjokket i 2020, for en gitt type historikk de fem foregående årene.

3.1 Omfang

Hvor mange som faller inn under kategorien varige lavlønte, avhenger av både definisjon og målemetode. Vårt datagrunnlag begrenser seg til perioden 2015–2020. Vi ser på status per 2019, slik at vi maksimalt har fem år med historikk på hvert individ. Det innebærer at vi antakelig underestimerer omfanget av varige lavlønte noe. Det kan for eksempel være individer som har vært utenfor sysselsetting over noe tid, men som sporadisk har hatt status som lavlønt, slik at de faller utenfor definisjonen i den femårsperioden vi ser på. Likevel vil kriteriet om minst tre av fem år som lavlønt i kombinasjon med å være utenfor sysselsetting trolig fange opp kjernen av de vi ønsker å sette søkelys på.

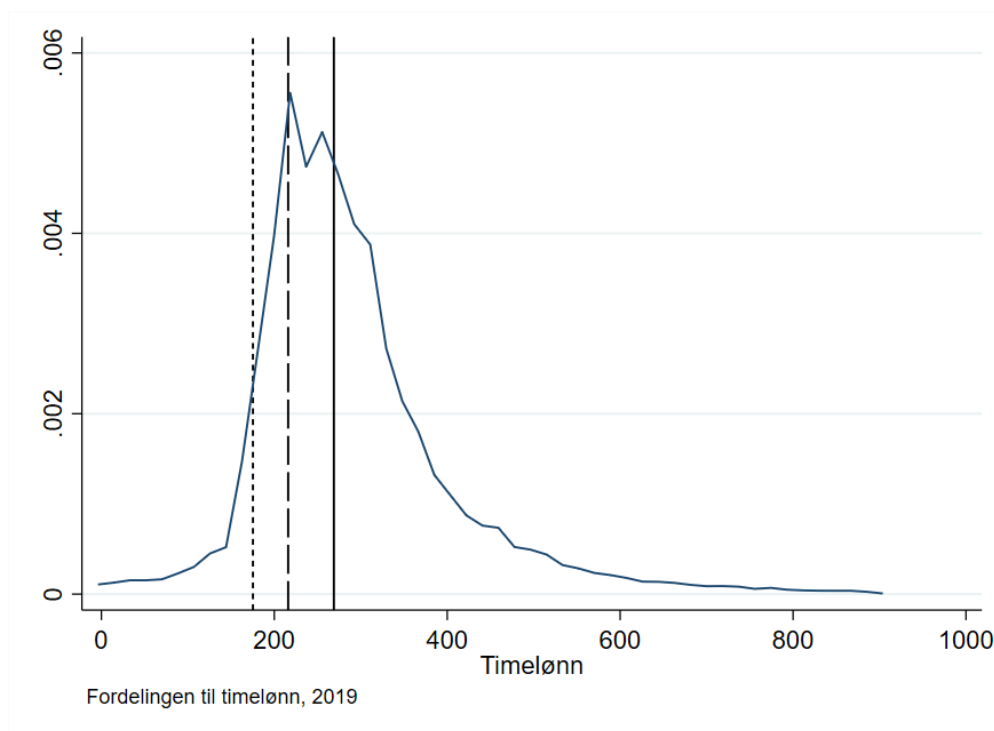
Vi benytter som nevnt to alternative lavlønsdefinisjoner: 1) timelønn på eller under 85 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn og 2) timelønn på eller under 2/3 av medianlønn, begge med utgangspunkt i både hel- og deltidsansatte vedkommende år. Tabell 3.1 viser hva de to grensene utgjorde i timelønn i årene 2015–2019.

Tabell 3.1 Lavlønsgrenser etter alternative definisjoner. Nominell timelønn.

År	85Ind-grense	2/3M-grense
2015	193	159
2016	197	164
2017	202	168
2018	208	168
2019	216	175

På det meste skiller de to definisjonene 41 kroner i 2019, noe som naturligvis medfører at vi får ulikt omfang av varig lavlønte avhengig av målemåte. En annen måte å illustrere forskjellen mellom lavlønsdefinisjonene på, er å ta utgangspunkt i lønnsfordelingen. Figur 3.1 viser lønnsfordelingen for lønnstakere i alderen 20–66 år i 2019.

Figur 3.1 Lønnsfordeling 2019. Timelønn. Alder: 20–66 år. SSBs lønnsstatistikk, egne beregninger.

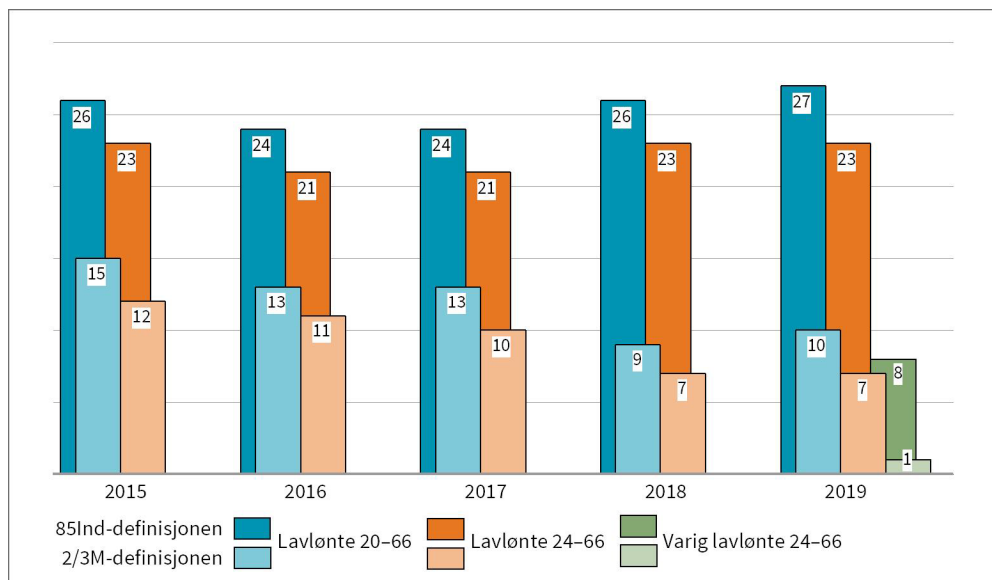

De stiplede vertikale linjene angir henholdsvis grensene for å være lavlønt etter 2/3M-definisjonen (linjen til venstre), 85Ind-grensen (linjen i midten). Den heltrukne linjen angir medianen i lønnsfordelingen (linjen til høyre).

Arealet som avgrenses av kurven og hver av de to vertikale linjene til venstre, viser dermed hvor stor andel av lønnsfordelingen som er lavlønt etter hver definisjon. Som vi ser av figuren, blir andelen lavlønte betraktelig høyere hvis vi bruker 85Ind-definisjon enn om vi bruker 2/3M-definisjonen.

Hva så med omfanget av *varig lavlønte*? Med den definisjonen vi la til grunn i kapittel 3.2 får vi følgende anslag: 178 945, eller 7,9 prosent av alle lønnstakere var varig lavlønt etter 85Ind-definisjonen i 2019, mens 31 343, eller 1,4 prosent var det etter 2/3M-definisjonen. For å få en forståelse av omfanget, kan vi se andelen varig lavlønte i sammenheng med andelen som er lavlønte vedkommende år uavhengig av lønnshistorikk. Figur 3.2 viser utvikling i andel lavlønte mellom 2015 og 2019, basert på de to definisjonene, og med to ulike aldersbegrensninger på utvalget. Fordi historikken er begrenset til årene 2015–2019, kan vi bare si noe om de varig lavlønte det siste året i denne perioden.

Figur 1.2 Andel lavlønte og varig lavlønte etter 85Ind-definisjonen og 2/3M-definisjonen. Alder 20–66 år og 24–66 år, 2015–2019. SSBs lønnsstatistikk. Prosent

Når vi ser på andel varig lavlønte i figur 3.2 er det sammenligningen med den oransje søylen som er mest relevant, ettersom den angir andelen lavlønte i aldersgruppen 24–66 år. Med en slik aldersavgrensning vil vi i større grad utelukke unge mennesker som er under utdanning og som har en deltidsjobb ved siden av studiene. Vi ser at differansen mellom andelen lavlønte mellom 24 og 66 år, og varig lavlønte, naturlig nok er mindre enn dersom vi sammenligner med lavlønnsandelen i aldersgruppen 20–66 år.

Som figuren viser er andelen *varig* lavlønte betraktelig lavere enn andelen lavlønte i 2019, uavhengig av hvilken lavlønnsdefinisjon vi bruker. Det reflekterer at de fleste lavlønte ikke forblir det over tid, men derimot beveger seg både i lønnshierarkiet og på tvers av arbeidsmarkedsstatuser. Det er altså flere lavlønte personer i 2019 som ikke er *varig* lavlønte samme år. Det betyr at de ikke har vært lavlønte i alle år fra 2015 til 2018. De kan for eksempel ha hatt høyere lønn enn lavlønns grensen i minst et av disse årene (status H), eller vært utenfor arbeidsmarkedet (status U) i mer enn to år i denne perioden.

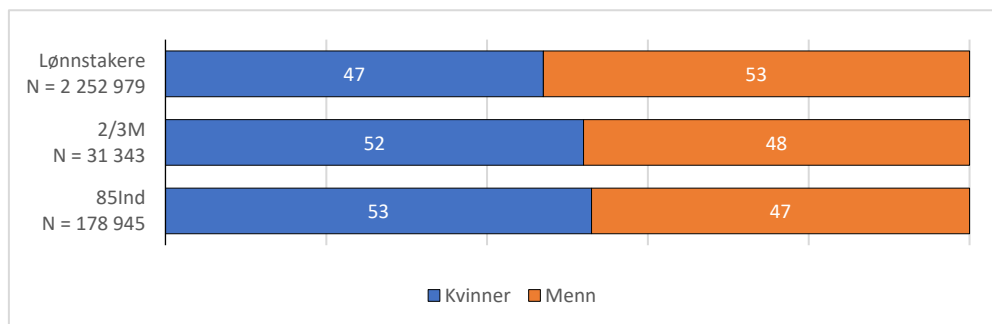
Et annet trekk som er verdt å bemerke, er at *utviklingen* i andelen lavlønte mellom 2015 og 2019 etter de to alternative definisjonene ikke er lik. Dersom vi legger 85Ind-lavlønnsdefinisjon til grunn, har andelen lavlønte ligget stabilt eller økt noe i tidsrommet. I aldersgruppen 20–66 år lå andelen lavlønte i 2015 på 26 prosent, mens den hadde økt med ett prosentpoeng til 27 prosent i 2019. Ser vi derimot på lavlønnsandelen etter 2/3M-definisjonen, er trenden synkende. Andelen lavlønte i alderen 20–66 år går fra 15 prosent i 2015 til 10 prosent i 2019. Implikasjonen av bildet figurene tegner er at det har skjedd en sammenpressing i bunnen av lønnsfordelingen i løpet av femårsperioden, i den forstand at andelen lavlønte nederst i lønnsfordelingen har sunket. Andelen som ligger over den laveste definisjonen, men fremdeles under eller på 85 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn, har derimot økt noe. En mulig forklaring på denne utviklingen kan være allmenngjøringen av tariffavtaler, ettersom vi vet fra tidligere studier at allmenngjøring løfter de laveste lønningene (se Jordfald og Svarstad, 2020, Benedictow et al., 2021). Figurene viser at andelen lavlønte etter 85Ind-definisjon er høyere fra og med 2018, mens den er lavere etter den strengere 2/3M-definisjonen, noe som sammenfaller med allmenngjøringen i hotell og restaurant 1. januar 2018.

3.2 Kjønn og alder

Et sentralt spørsmål i denne studien er hva som kjennetegner de varig lavlønte. I det følgende ser vi på kjønn og aldersfordeling, både for varig lavlønte etter 85Ind-definisjonen og etter 2/3M- definisjonen. Figur 3.3 viser fordelingen av kvinner og menn blant varig lavlønte og blant alle lønnstakere.

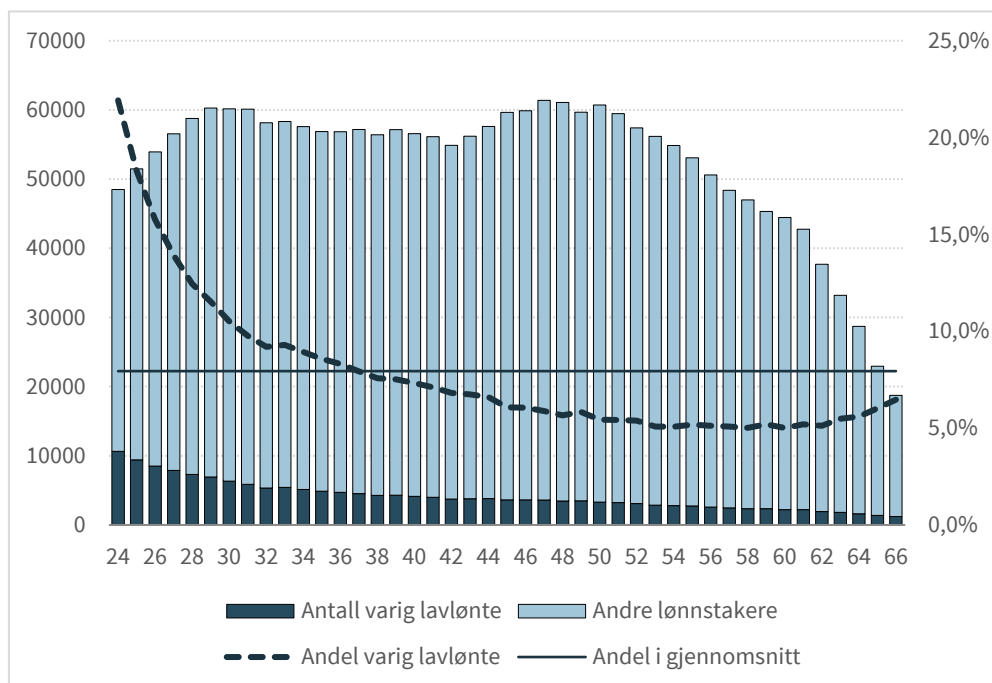
Figur 3.3 Kjønnfordeling. Varig lavlønte og alle lønnstakere 2019. SSBs lønnsstatistikk. Prosent

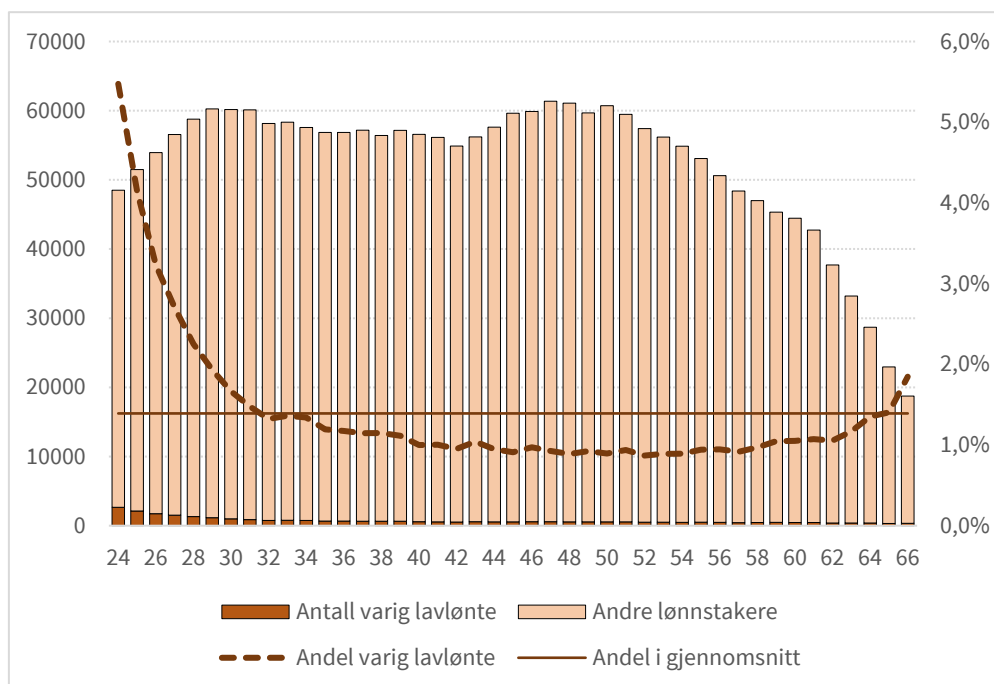
Uavhengig av definisjon, er andelen kvinner blant de varig lavlønte høyere enn blant alle lønnstakere – med andeler på henholdsvis 53 og 52 prosent mot 47 prosent. Kvinner er altså noe overrepresentert blant varig lavlønte.

Ser vi på aldersfordelingen blant varig lavlønte relativt til øvrige lønnstakere i 2019 (Figur 3.4 og 3.5), trer et tydelig mønster frem for tre aldersgrupper: under 30 år, mellom 30 og 60 år, og eldre enn 60 år.

Figur 3.4 Aldersfordeling. Varig lavlønte etter 85Ind-definisjonen. 2019. SSBs lønnsstatistikk, egne beregninger. N=178 945. Antall og prosent.

Figur 3.5 Aldersfordeling. Varig lavlønte etter 2/3M-definisjon. 2019. SSBs lønnsstatistikk, egne beregninger. N=31 343. Antall og prosent. Merk ulik skala på høyreaksen sammenlignet med figur 3.5.

Den største andelen varig lavlønte, etter begge lavlønsdefinisjonene, befinner seg blant de yngste i utvalget. Det er ikke uventet, ettersom vi i denne gruppen antakelig finner lønnstakere som fremdeles er under utdanning, og som kanskje har hatt en dårlig betalt deltidsjobb ved siden av studiene de siste årene. Ettersom vår definisjon av varig lavlønt krever minst tre år med lavlønn, eventuelt i kombinasjon med status U, fanger vi trolig opp noen deltidsarbeidende studenter som ikke er ferdig med studiene. Det er flere av disse i de yngste aldersgruppene enn i aldersgruppene opp til 35 år, og dette kan forklare den synkende andelen som figurene viser.

Majoriteten av de varig lavlønte er likevel over 30 år (ikke vist). Nærmere bestemt er henholdsvis 68 prosent av varig lavlønte etter 85Ind-definisjonen, og 63 prosent etter 2/3M-definisjonen, over 30 år. Det er også verdt å bemerke at andelen unge er større dersom vi legger den strengeste lavlønsdefinisjonen til grunn. De yngste er altså overrepresentert i gruppen varig lavlønte lengst ned i lønnsfordelingen.

Etter begge lavlønsdefinisjonene er andelen varig lavlønte ganske stabil mellom 35 og 60 år, sammenlignet med aldersgruppene under og over. Andelen variglavlønte etter 85Ind-definisjonen faller imidlertid noe mer gjennom aldersgruppene 35 til 60 år enn hvis vi legger 2/3M-definisjonen til grunn. Dette kan skyldes akkumulert arbeidserfaring – eldre personer har høyere human kapital, og dette kan forklare hvorfor andelen varig lavlønte er lavere for 60-åringene enn for 35-åringene etter 85Ind-definisjonen. Det er imidlertid interessant at vi ikke ser en like stor forskjell mellom disse to aldersgruppene når det gjelder andel varig lavlønte med 2/3M-definisjonen. En mulig forklaring på dette er at personer fra den nederste delen av lønnsfordelingen (dvs. varig lavlønte etter 2/3M-definisjonen) har mindre stabile jobber og kortere ansiennitet. De kan også ha jobber hvor investering i bedrift-spesifikk human kapital, eller opplæring, prioriteres i mindre grad. I så fall vil andelen varig lavlønte ikke være særlig lavere blant eldre personer.

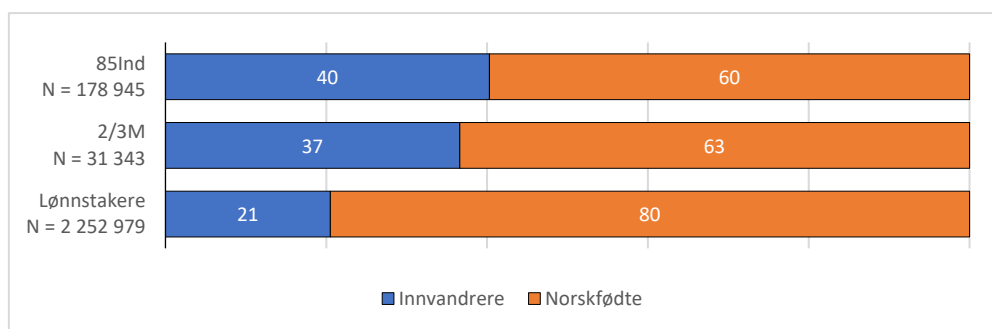
Figurene 3.4 og 3.5 viser at andelen varig lavlønte øker for alderskohorter over 60 år, etter begge definisjoner. I disse aldersgruppene er det flere som pensjonerer seg.

Strammere økonomi kan imidlertid bidra til at varig lavlønte trapper ned sin arbeidsmarkedsaktivitet i mindre grad enn andre personer i samme aldersgruppe. Dette kan være en medvirkende faktor til at varig lavlønte utgjør en økende andel av de eldre aldersgruppene.

3.3 Landbakgrunn

Arbeidsinnvandringen til Norge de siste tiårene har medført lavlønnskonkurransen i mange bransjer, med den konsekvens at en betydelig andel av lavlønnsegmentet i arbeidsmarkedet har utenlandsk landbakgrunn. I Jordfald et al., (2021) fremgår det at 36 prosent av de lavlønte i Norge i 2018 var født utenfor Norge. Ser vi på varig lavlønte i 2019, er andelen noe høyere enn blant alle lavlønte dersom vi tar utgangspunkt i tilsvarende lavlønnsgrense som benyttes av Jordfald et al., (Figur 3.6). Det indikerer at lønnstakere med utenlandsk landbakgrunn er noe overrepresentert blant de med lav lønnsmobilitet. Ser vi derimot på varig lavlønte med enda lavere lønn, er andelen utenlandskfødte lavere, nærmere bestemt 36,6 prosent. Det kan tyde på at en del av lønnstakere med utenlandsk landbakgrunn er fastlåst i en lavere del av lønnsfordelingen, men ikke nødvendigvis lengst nede.

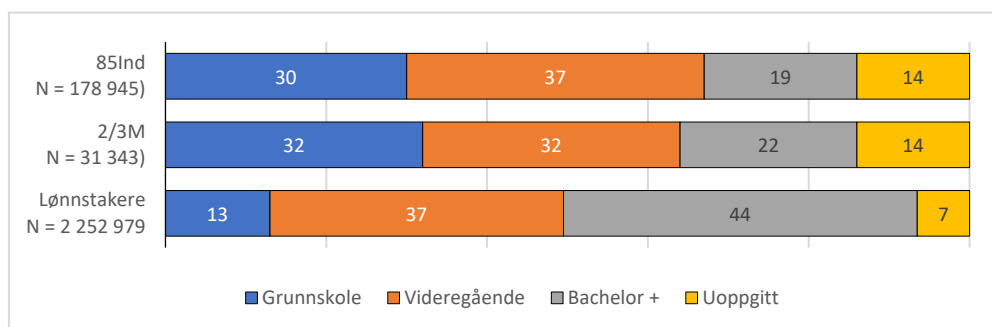
Figur 3.6 Landbakgrunn til varig lavlønte og til lønnstakere. 2019. SSBs lønnsstatistikk, egne beregninger. Prosent.

3.4 Utdanningsnivå

Utdanningsnivå er hentet fra NUDB. Figur 3.7 viser hvordan de varig lavlønte fordeler seg på ulike nivåer av fullført utdanning basert på de to lavlønnsgrensene.

Figur 3.7 Høyeste fullførte utdanningsnivå. 2019. SSBs lønnsstatistikk, egne beregninger. Prosent.

Fordelingene illustrerer at henholdsvis 30 og 32 prosent av de varig lavlønte har grunnskole som høyeste fullførte utdanningsnivå. Det er en klar overrepresentasjon sammenlignet med lønnstakere generelt. 19 og 22 prosent har bachelorgrad eller høyere, en betydelig lavere andel enn generelt blant lønnstakere, der andelen ligger

på 44 prosent. Andelen med videregående skole som høyeste fullførte utdanning er ikke så ulik andelen i hele populasjonen, med 37 og 32 prosent. 14 prosent av varig lavlønte hadde ikke utdanningsopplysninger. Det skyldes trolig at de har utenlandsk landbakgrunn, og at eventuelle utdanningsopplysninger ikke er registrert i norske registre.

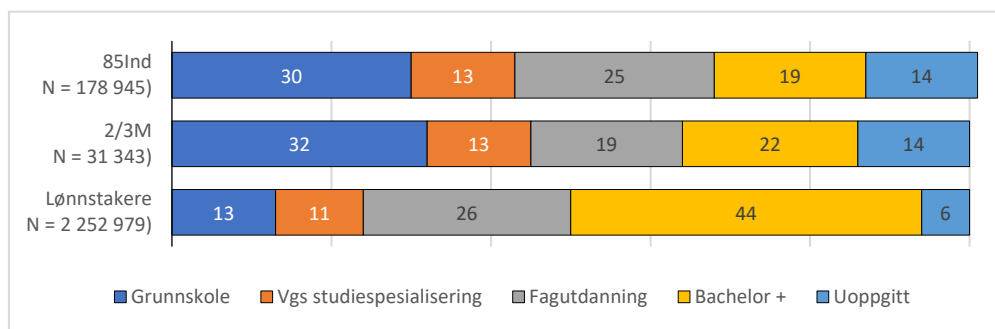
De varig lavlønte har dermed en annen utdanningssammensetning enn lønnstakere generelt. Personer med kort utdanning utgjør en større andel blant varig lavlønte, etter begge definisjoner. Personer med bachelorgrad eller høyere utdanning utgjør derimot en lavere andel blant varig lavlønte.

Fagutdanning

Figur 3.7 viser at andelen varig lavlønte med videregående utdanning ikke er særlig forskjellig fra andelen blant lønnstakere generelt. Kategorien videregående omfatter både fagutdanning og allmennfaglig/studiespesialiserende utdanning. Fagutdanning er i stor grad avsluttende utdanningsløp, mens allmennfaglig utdanning er en forberedende utdanning for høyskole eller universitet. Her ser vi nærmere på disse to undergruppene i kategorien videregående.

Det finnes hverken en offisiell eller enkel kobling mellom den detaljerte utdanningsgrupperingen (NUS) og fagutdanning som en samlet betegnelse. Etter innspill fra SSB har vi tatt utgangspunkt i utdanningsklassifisering ISCED 2011, og vi definerer fagutdanning etter koden 354 (dvs., på engelsk: *Level completion, with direct access to tertiary education*). Dette omfatter personer med fag- eller svennebrev, eller yrkeskompetanse med vitnemål. Videre bruker vi koblingen⁴ mellom ISCED 2011 og NUS for å definere personer med fagutdanning i vårt datagrunnlag. Denne tilnærmingen gir en rimelig måte og skille ut personer med fagutdanning på, men det er selvsagt ikke en helt presis måte. Noen få personer med fagutdanning vil for eksempel være klassifisert under en annen ISCED-kode enn 354, og de vil ikke inkluderes i vår gruppe for fagutdanning. I tillegg, fordi vi bare har tilgang til tosifret NUS-kode, kan vi ikke utnytte den presise koblingen mellom ISCED og den femsifrede NUS-koden. Dette innebærer at vi får en høyere antall fagarbeidere enn hvis kunne hadde lagt til grunn femsifrede utdanningskoder.

Figur 3.8 Utdanning, med skille mellom videregående studiespesialisering og fagutdanning. 2019. SSBs lønnsstatistikk, egne beregninger. Prosent.

Figur 3.8 viser hvor stor andel personer med videregående studiespesialisering og personer med fagutdanning utgjør blant varig lavlønte. Til sammenligning har vi også lagt inn personer med grunnskole og personer med minst bachelorgrad, også vist i figur 3.7. Personer med videregående studiespesialisering utgjør 13 prosent av varig

⁴ <https://www.ssb.no/klass/klassifikasjoner/36/korrespondanser/768>

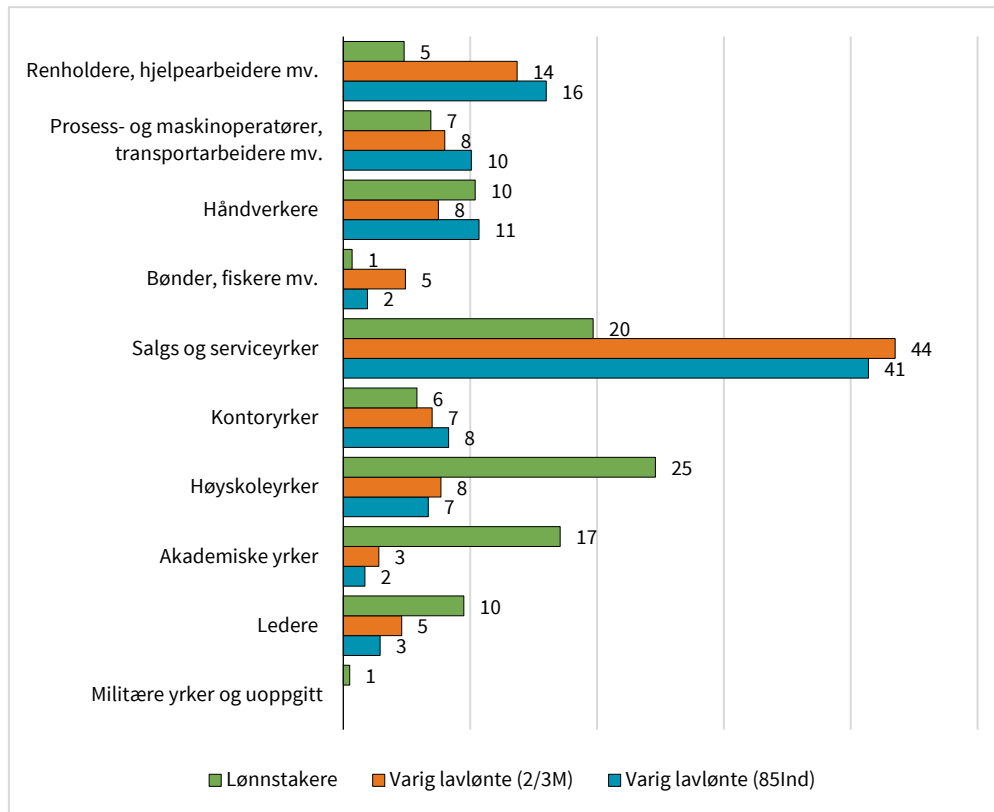
lavlønte, etter begge definisjoner. Ser vi på alle lønnstakere, er det 11 prosent med videregående studiespesialisering. Denne utdanningsgruppen er dermed noe overrepresentert blant varig lavlønte, men nokså lik det vi finner for alle lønnstakere. Om lag 26 prosent av lønnstakere har fagutdanning, og andelen er lavere blant varig lavlønte. 25 prosent av varig lavlønte etter 85Ind-definisjonen, og 19 prosent av varig lavlønte etter 2/3M-definisjonen har fagutdanning.

Med andre ord, personer med videregående studiespesialisering er noe overrepresentert blant varig lavlønte, mens personer med fagutdanning er noe underrepresentert. Dette understøtter ytterligere det at varig lavlønte har en skjev utdanningsfordeling med større vekt på kortere utdanning.

3.5 Yrkesfordeling

For å se hvordan de varig lavlønte fordeler seg på ulike yrker, benytter vi Standard for yrkesklassifisering (STYRK). Alle lønnstakere er registrert med en yrkeskode, som faller inn under en bredere yrkeskategori; yrkesfelt. STYRK opererer med 9 yrkesfelt. Figur 3.9 viser hvordan varig lavlønte er fordelt på disse kategoriene, sammenholdt med øvrige lønnstakere.

Figur3.9 Yrkesfordeling blant varig lavlønte. 2019. SSBs lønnsstatistikk, egne beregninger. Prosent.

Både blant varig lavlønte etter 85Ind-definisjonen, og 2/3M-definisjonen, finner vi det overveldende flertallet av lønnstakere innenfor salg og serviceyrker. Blant varig lavlønte som tjente på eller under 85 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn i 2019, var 41 prosent å finne på dette yrkesfeltet. Andelen i den alternative lavlønnsgruppa var 44 prosent. Yrker som kokker, frisører, servitører, vaktmestere, selgere, og helse- og omsorgsyrker som barnehageassistenter og pleiemedarbeidere, inngår i dette yrkesfeltet.

Den nest største andelen varig lavlønte befinner seg i yrker i kategorien renholdere, hjelpearbeidere mv., med henholdsvis 16 og 14 prosent. Ellers er varig lavlønte overrepresentert både i industriyrker og kontoryrker sammenlignet med øvrige lønnstakere, men underrepresentert blant ledere og i akademiske yrker og høyskoleyrker.

De vanligste lavlønnsyrkene

Yrkesfeltene vi hittil har omtalt, gir et overordnet bilde av yrkene vi finner varig lavlønte i. Det er imidlertid også interessant å undersøke hvilke spesifikke yrker som er dominerende i denne gruppa. Tabell 3.2 og 3.3 viser de ti største yrkesgruppene blant varig lavlønte i henhold til hver av de to lavlønsdefinisjonene (firesifrede STYRK/ISCO 08-koder). I tillegg viser vi hvor stor andel av de varig lavlønte som befinner seg i vedkommende yrkesgruppe, samt kvinneandel.

Tabell 3.2 De ti vanligste yrkene blant varig lavlønte i henhold til 85Ind-definisjon. SSBs lønnsstatistikk, egne beregninger. Prosent.

Yrkeskode (ISCO08)	Yrke	Andel av de varig lavlønte	Kvinneandel blant varig lavlønte
5223	Butikkmedarbeidere	15	68
9112	Renholdere i bedrifter	9	78
5311	Barnehage- og skolefritidsassistenter mv.	8	83
7115	Snekker	3	2
4110	Kontormedarbeider	3	80
9412	Kjøkkenassistent	3	68
5131	Servitør	2	60
8160	Operatører innen næringsmiddelproduksjon	2	44
5329	Pleiemedarbeider	2	77
5120	Kokk	2	36

Tabell 3.3 De ti vanligste yrkene blant varig lavlønte i henhold til 2/3M-definisjon. SSBs lønnsstatistikk, egne beregninger. Prosent.

Yrkeskode (ISCO08)	Yrke	Andel av de varig lavlønte	Kvinneandel blant varig lavlønte
5223	Butikkmedarbeidere	15	63
5311	Barnehage- og skolefritidsassistenter mv.	9	79
9112	Renholdere i bedrifter	5	78
4110	Kontormedarbeider	3	79
5131	Servitør	3	60
9412	Kjøkkenassistent	3	60
8322	Sjåfør (varebil)	3	14
5141	Frisør	3	90
5120	Kokk	2	36
6113	Gartner	2	38

Vi ser at vi stort sett finner igjen de samme yrkene på begge listene, med noen unntak. I begge gruppene varig lavlønte er butikkmedarbeider det dominerende yrket. 15

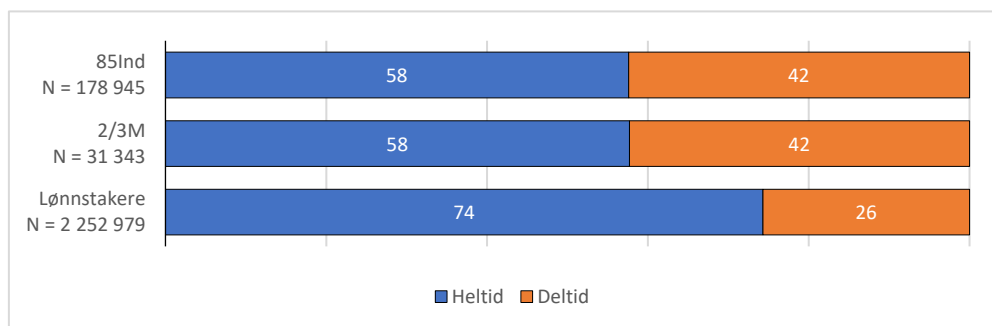
prosent av varig lavlønte finnes her. Renholdere i bedrifter og barnehageassistenter og skoleassistenter ligger som nummer to og tre på lista i begge grupper. De resterende yrkene er ikke like dominerende; bare små andeler av de varig lavlønte finnes her. Det gjennomgående er likevel at det dreier seg om yrker med lave krav til formell utdanning, og stort sett tjenesteytende yrker.

Et annet slående trekk verdt å merke seg er at kvinner i stor grad er overrepresentert i de vanligste varig lavlønnsyrkene. Med unntak av sjåfør, kokk, gartner, snekker og operatører innen næringsmiddelproduksjon, er et overveldende flertall av de varig lavlønte i yrkene i tabell 2 og 3, kvinner.

3.6 Deltid

Det er en sammenheng mellom lavlønn og deltid. Jordfald et al. (2021) viser at andelen lavlønte øker når deltidsansatte inkluderes i tallgrunnlaget, sammenlignet med om vi bare ser på heltidsansatte. En vesentlig del av forklaringen er trolig sammensetningseffekter, og mer spesifikt at typiske lavlønnsyrker preges relativt mer av deltidarbeid enn øvrige yrker.

Figur 3.10 Andel heltid og deltid. 2019. SSBs lønnsstatistikk, egne beregninger. Prosent.

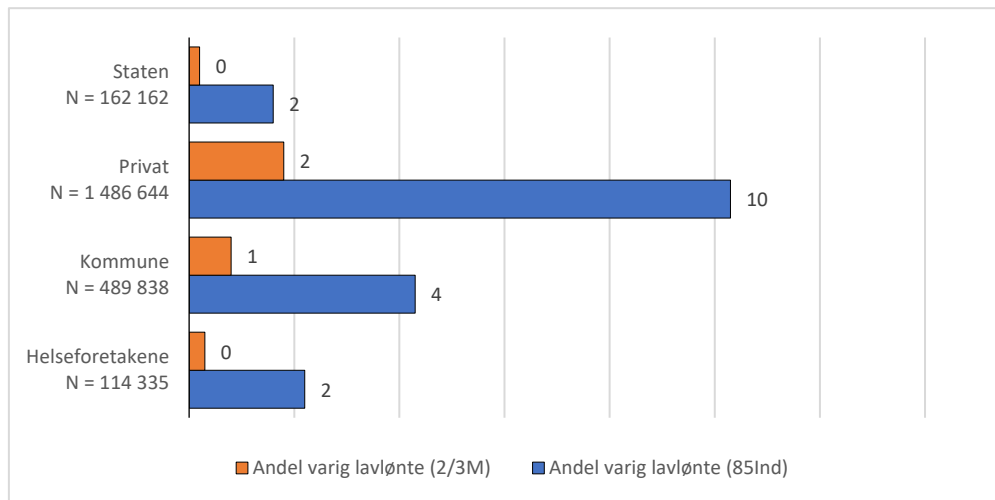

Figur 3.10 viser at i overkant av 42 prosent av de varig lavlønte arbeidet deltid i 2019, en klar overrepresentasjon fra det generelle nivået blant lønnstakere. Det er heller nesten ingen forskjell mellom de to gruppene av varig lavlønte på dette området, noe som indikerer at deltidarbeid er noe som preger de som forblir lengre ned i lønnsfordelingen generelt, og ikke nødvendigvis er mer utbredt avhengig av hvor vi setter lavlønnsgrensen.

3.7 Tariffområde

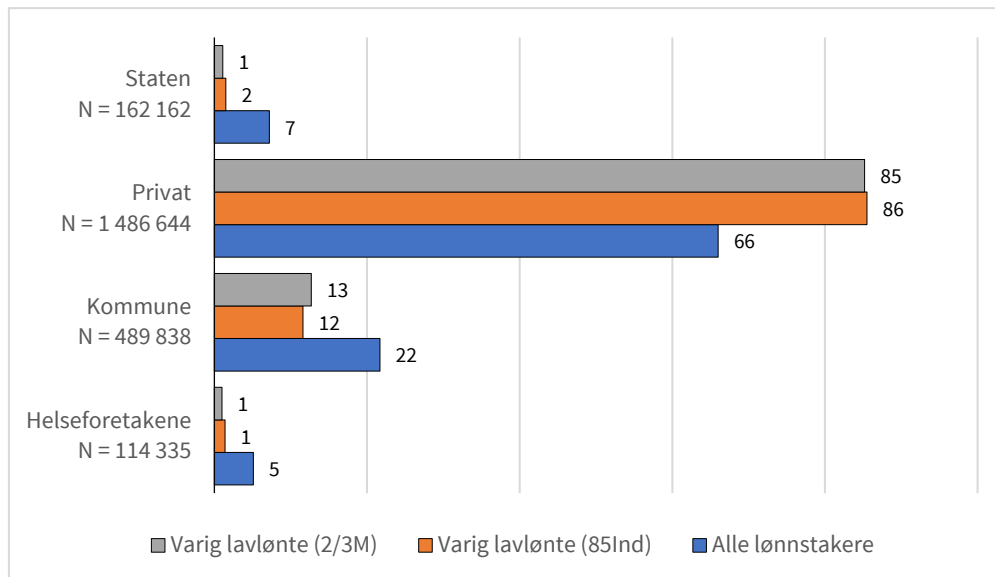
Et sentralt funn i Jordfald et al. (2021) var at den store majoriteten av lavlønte jobber finnes i privat sektor, hvor det også har vært en betydelig vekst i andelen lavlønte mellom 2008 og 2018. Kommunal sektor hadde imidlertid også et stort innslag av lavlønnede, nærmere bestemt var 21 prosent av kommunalt ansatte lavlønte i 2018. Figur 3.11 viser hvor stor andel av lønnstakerne i hvert tariffområde som var varig lavlønte i 2019.

Figur 3.11 Andel varig lavlønte i tariffområder. 2019. SSBs lønnsstatistikk, egne beregninger.

Det fremgår av figuren at privat sektor har den største andelen varig lavlønte: 10,3 prosent etter 85Ind-grensen, og 1,8 prosent etter 2/3M-grensen. Det er i samsvar med tidligere funn. Når det gjelder andre tariffområder, utgjør varig lavlønte etter 85Ind-definisjonen og 2/3M-definisjonen henholdsvis 4,3 og 0,8 prosent av lønnstakerne i kommunen; så vel som 2,2 og 0,3 prosent i helseforetak; 1,6 og 0,2 prosent i staten. En annen måte å fremstille sammenhengen mellom tariffområder og varig lavlønte på er å ta utgangspunkt i gruppa varig lavlønte, og se hvordan de fordeler seg på de ulike tariffområdene. Figur 3.12 viser denne fordelingen, sett opp mot fordelingen blant alle lønnstakere.

Figur 3.12 Varig lavlønte fordelt på tariffområder. 2019. SSBs lønnsstatistikk, egne beregninger.

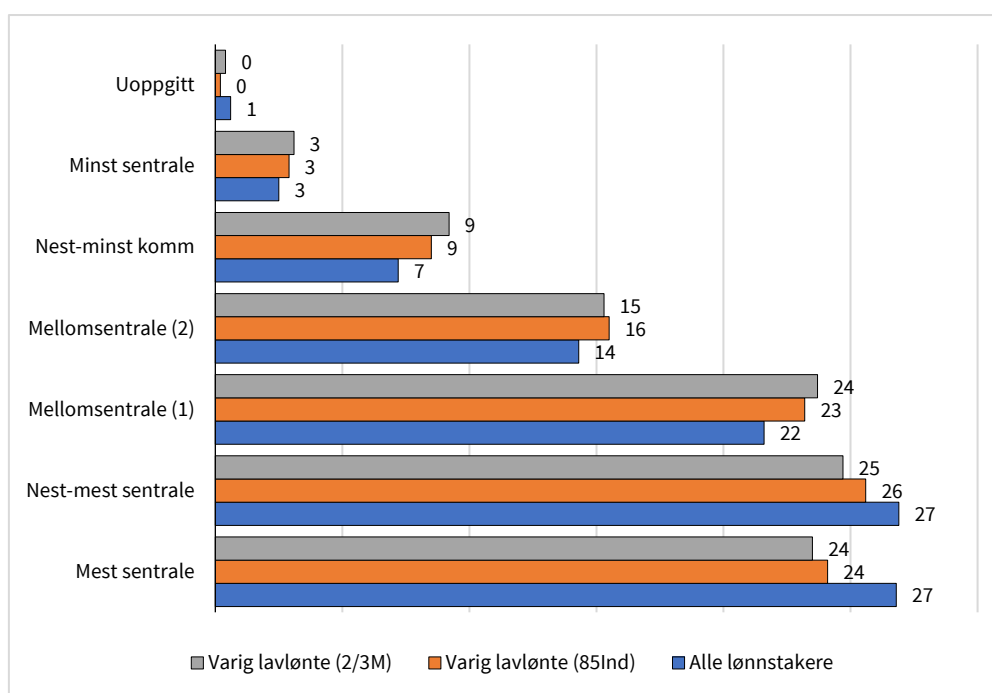
Sammenlignet med alle lønnstakere, er varig lavlønte overrepresentert i privat sektor, og underrepresentert i de andre tariffområdene.

3.8 Sentralitet

For å gi et bilde av hvorvidt de varig lavlønte er over- eller underrepresentert i mer eller mindre sentrale deler av landet, har vi koblet den enkelte lønnstakers arbeidsstedskommune til SSBs sentralitetsindeks.⁵ Beregningen av sentralitetsindeksen er basert på reisetid til arbeidsplasser og servicefunksjoner fra alle bebodde grunnkretser. Landets 356 kommuner er delt inn i om lag 14 000 grunnkretser. Indeksen er satt sammen av to delindekser basert på 1) antall arbeidsplasser de som bor i den enkelte grunnkrets kan nå med bil i løpet av 90 minutter og 2) hvor mange ulike typer servicefunksjoner (varer og tjenester) de som bor i den enkelte grunnkrets kan nå med bil i løpet av 90 minutter. Sentralitetsindeksen grupperes av SSB til åtte sentralitetsklasser. Figur 3.13 viser hvordan de to gruppene av varig lavlønte og alle lønnstakere er fordelt på henholdsvis sentrale og mindre sentrale sentralitetsklasser.

Figur2 3.13 Fordeling av varig lavlønte, samt alle lønnstakere på sentralitetsklasser. 2019. SSBs lønnsstatistikk, egne beregninger

Det fremgår av figuren at sammenlignet med alle lønnstakere, er en relativt større andel av varig lavlønte å finne i mindre sentrale og mellomsentrale kommuner. Noe av forklaringen kan være at lønnsnivået generelt er høyere i sentrale strøk enn i mindre sentrale strøk som følge av forskjeller i tilbuds- og etterspørselsforhold på arbeidsmarkedet. I de mest sentrale kommunene i Norge (herunder Oslo, Stavanger, Bergen og Trondheim), er de varig lavlønte underrepresentert.

3.9 Tariffavtaledekning

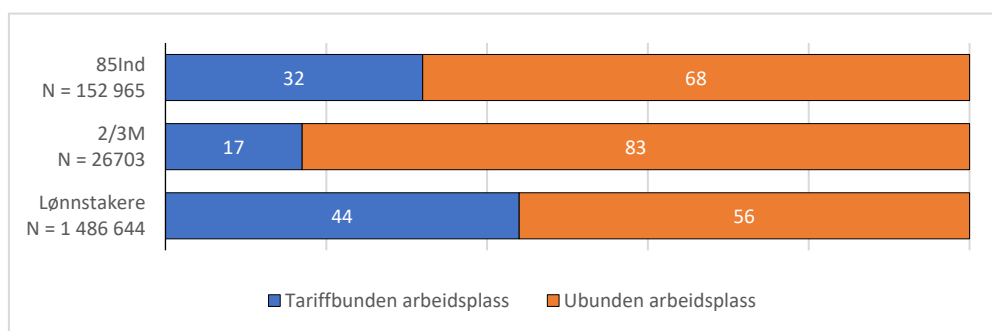
I dette avsnittet ser vi på hvor stor andel av varig lavlønte i privat sektor som jobber i virksomheter med tariffavtale. Fullstendig oversikt over tariffavtaledekning i privat sektor finnes ikke, men de aller fleste landsdekkende tariffavtaler omfatter

⁵ <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/ny-sentralitetsindeks-for-kommunene>

avtalefestet pensjon (AFP). I likhet med tidligere studier, beregner vi derfor tariffavtaledekning basert på hvorvidt virksomheter er tilmeldt Fellesordning for AFP i privat sektor.

De som defineres som varig lavlønte etter 85Ind-definisjonen består av varig lavlønte etter 2/3M-definisjonen og de som har høyere lønn enn 2/3 av medianen, men under 85 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn. 17 prosent av varig lavlønte etter 2/3M-definisjonen er i en virksomhet som dekkes av tariffavtale, mens avtaledekningen blant varig lavlønte etter 85Ind-definisjonen, men *ikke* varig lavlønte etter 2/3M-definisjonen, er 35 prosent (ikke vist). Det medfører at tariffavtaledekningen etter 85Ind-definisjonen er 32 prosent. Med andre ord er avtaledekningen blant de varig lavlønte som har de laveste timelønningene lavere enn blant de som ligger tettere opp mot 85Ind-grensen.

Figur 3.14 Tariffavtaledekning i privat sektor. 2019. SSBs lønnsstatistikk og Fellesordningen for AFP i privat sektor. Egne beregninger. Prosent.

I virksomheter med tariffavtale, må arbeidsgiver betale alle ansatte i virksomheten som er omfattet av avtalen eventuelle minstelønnsatser fastsatt i tariffavtalen. Det varierer i hvilken grad minstesatsene i tariffavtalene ligger over eller under lavlønnsgrensene. Vi vet at noen tariffavtalte minstelønnsatser ligger under 85 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn, men over 2/3 av median.⁶ Selv om man defineres som lavlønt i henhold til 85Ind-definisjonen, kan man derfor likevel få betalt i henhold til tariffavtalen. Derimot ligger tariffsatsene stort sett over 2/3M-grensen.

⁶ Eksempelvis var minstesatsen i Fellesoverenskomsten for byggfag for arbeidstakere uten fag- eller svennebrev, eller bransjeerfaring, 183,10 kr i 2019. Lavlønnsgrensen hvis vi legger 85Ind-definisjonen til grunn, var da 216 kr. Derimot var lavlønnsgrensen definert som 2/3 av median på 175 kr. De som mottok minstesatsen i tariffavtalen ville da være lavlønte i henhold til 85Ind-definisjonen, men ikke basert på den strengere 2/3M-definisjonen.

4 Varig lavlønnede og sannsynligheten for å være uten lønn i 2020

I dette kapitlet undersøker vi sammenhengen mellom individers arbeidsmarkedsstatus i tidligere år og arbeidsmarkedsutfall i november 2020. Tidspunktet er interessant med tanke på at koronapandemien og smitteverntiltakene som ble iverksatt og opprettholdt i løpet 2020 medførte negative konsekvenser for aktiviteten i norsk økonomi. Dette ga utslag på arbeidsmarkedet, og – som vanlig under økonomiske kriser – ble de negative konsekvensene skjevfordelt blant arbeidstakere (Alstadsæter et al., 2020).

Formålet med analysen er å undersøke hvorvidt varig lavlønte har en mer sårbar sysselsettingstilknytning enn personer som har hatt høyere lønn tidligere år. Vi ser derfor på de varig lavløntes sannsynlighet for å ikke være lønnstakere under koronapandemien, og vi sammenligner med andre grupper som har en annen arbeidsmarkedshistorikk. Hvorvidt en lønnstaker i 2019 ikke er lønnstaker i 2020, altså vår indikator for sårbarhet i arbeidsmarkedet, er selvsagt ikke bare forårsaket av at lønnstakere mister jobben. Noen personer kan velge å bli selvstendig næringsdrivende, mens andre kan trekke seg ut av arbeidsstyrken av andre grunner enn sviktende etterspørsel, som for eksempel alderspensjonering. Samtidig viser den høyere arbeidsledigheten mot slutten av 2020 at svakere etterspørsel i arbeidsmarkedet er en viktig årsak til endringene i personenes arbeidsmarkedsstatus. Hvorvidt personer forblir lønnstakere i 2020 er derfor en rimelig indikator for hvor utsatte jobbene deres er.

Jobbene til varig lavlønte kan være mer utsatte under økonomiske kriser. Mekanismene som kan bidra til dette kan i hovedsak deles inn i to kategorier. For det første kan forhold ved tidligere jobber ha konsekvenser for sannsynligheten for at arbeidstakere mister jobben sin under økonomiske kriser. Hvorvidt tidligere jobber fremmer investering i humankapital, for eksempel opplæring, kan være viktig i denne sammenhengen. I den grad lavlønte jobber tilbyr begrensede muligheter for å investere i kompetanse, vil varig lavlønte personer være dårligere rustet for kriser (Schnabel, 2021).

I tillegg kan lavlønte arbeidstakere ha større sannsynlighet for å falle ut av sysselsetting; at de mister jobben og ikke finner en ny jobb i dårlige tider som følge av deres individuelle kjennetegn, uavhengig av hvilke typer jobber de har hatt tidligere. Andelen personer med kort utdanning er for eksempel høyere blant varig lavlønte, og personer med kort utdanning har generelt høyere risiko for å miste jobben, og er dermed mer sårbare under økonomiske kriser. Utdanning er et eksempel på individuelle kjennetegn som vi kan observere i våre data. Andre eksempler er alder, yrke og næring. Individer kan imidlertid være ulike også langs dimensjoner som vi ikke observerer og som kan påvirke deres sannsynlighet for å være i arbeid under økonomiske kriser. Personlig eller yrkesfaglig nettverk kan for eksempel spille en rolle fordi det kan bidra med informasjon om ledige jobber, eller noen kan legge inn et godt ord hos

arbeidsgivere som ønsker å fylle opp vakanser. Hvorvidt kontakter og bekjente har relevant informasjon for en arbeidssøker vil også variere mellom individer. Hvorvidt personer finner jobb i et slakt arbeidsmarked, er dermed påvirket av både nettverkets størrelse og relevans – to uobserverbare kjennetegn. Andre eksempler på faktorer som kan påvirke arbeidsmarkedsstatus, men som vi ikke kan tallfeste i våre data, er individenes motivasjon og evne. En annen faktor som kan begrense individenes muligheter ulikt, er diskriminering i arbeidsmarkedet.

For å kunne skille mellom betydningen av innholdet i lavlønnsjobber og individuelle kjennetegn ved arbeidstakerne, benytter vi en regresjonsanalyse. Ved hjelp av regresjonsanalysen undersøker vi følgende spørsmål: Har varig lavlønte større sannsynlighet for å miste jobben når vi tar hensyn til personenes individuelle kjennetegn?

4.1 Grupper og overgangssannsynligheter under pandemien

Vi deler lønnstakere i 2019 inn i fire grupper, basert på deres arbeidsmarkedshistorikk. De varig lavlønte, slik vi har definert dem i kapittel 4, består av personer som har vært lønnstakere i minst tre år i perioden 2015–2019, med timelønn på eller under lavlønnsgrensene. Gjennomgående i rapporten benytter vi to ulike grenser for å definere lavlønn: 85 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn (85Ind) og 2/3 av medianlønn (2/3M).

Videre definerer vi tre ulike grupper blant personer som ikke er varig lavlønte. Varig høyere lønte er lønnstakere som har høyere timelønn enn lavlønnsgrensen og som har vært lønnstakere i minst 3 år i perioden 2015–2019. Det kan virke kontraintuitivt at også personer som ikke er lønnstakere i en periode klassifiseres som *varig høyere lønte*. Definisjonen bør ses i lys av den særnorske konjunkturelle utviklingen i årene 2015–2019 i kjølvannet av oljeprisfallet i 2014. Fordi den negative impulsen traff næringer som ellers har relativt høye lønninger, var det yrkesgrupper som befant seg langt opp i lønnsfordelingen (som ingeniører) som var arbeidsledige i større grad enn det som kan betraktes som vanlig. Vi har derfor valgt å tillate noen år med U (ikke lønnstaker) også i gruppen med høyere lønninger enn lavlønnsgrensene.

Den tredje gruppen består av lønnstakere som har hatt en svakere tilknytning til arbeidsmarkedet, i form av at de har hatt status U i tre eller fire av de siste årene. De har altså vært ute lenger enn de øvrige gruppene. Denne gruppen bruker vi som referansegruppe i regresjonsanalysen, av to grunner. For det første har denne gruppen trolig høyest sannsynlighet for å falle ut når krisen treffer i 2020, fordi lønnstakerne allerede har en løs tilknytning til arbeidslivet. Det er dermed naturlig å bruke den som et referansepunkt for de andre gruppene. For det andre er sammensetningen av gruppen med svak tilknytning den samme uavhengig av hvilken lavlønnsgrensdefinisjon vi benytter. Ettersom avgrensningen er basert på kun hvor mange U-er vedkommende lønnstaker har i sin historikk, har ikke lavlønnsgrensen noen betydning i denne gruppa, og den vil dermed bestå av de samme lønnstakerne i begge regresjonene. At referansegruppen er den samme i begge regresjoner er viktig for at vi kan sammenligne estimatene på tvers av lavlønnsgrensdefinisjon. De øvrige gruppene derimot, vil være avhengig av lavlønnsgrense, ettersom det er flere varig lavlønte i henhold til 85Ind-definisjonen enn det er etter den strengere definisjonen.

Den siste gruppen består av andre lønnstakere som har vært ute i maks 2 år, men som ellers hatt både lavlønte jobber og høyere lønte jobber. Denne gruppen omtaler vi som en blandingsgruppe. Tabell 4.1 oppsummerer de fire gruppene.

Tabell 4.1 Definisjoner av lønnstakergruppene

Lønnstakere i 2019	Definisjon
Lønnstakere med svak tilknytning	Lønnstakere med minst 3 år uten lønnsforhold i perioden 2015–2019
Varig lavlønte	Lønnstakere med maks 2 år uten lønnsforhold i perioden 2015–2019, og ellers alltid timelønn <i>under eller på</i> lavlønnsgrensen
Varig høyere lønte	Lønnstakere med maks 2 år uten lønnsforhold i perioden 2015–2019, og ellers alltid timelønn <i>over</i> lavlønnsgrensen
Blandingsgruppe	Lønnstakere med maks 2 år uten lønnsforhold i perioden 2015–2019, og ellers en blanding av både timelønn <i>under eller på</i> lavlønnsgrensen og <i>over</i> lavlønnsgrensen

Vi kan først ta en titt på hvor stor andel av lønnstakerne i 2019, i hver av de fire gruppene, som falt ut av lønnstakerstatus i 2020. Tabell 4.2 oppsummerer andelene i de ulike gruppene for henholdsvis 85Ind- og 2/3M-definisjonene.

Tabell 4.2 Antall lønnstakere i 2019 etter gruppe, og deres sannsynlighet for å være uten lønn i 2020. Prosent og antall

	(1) Andel lønnstakere uten lønn i 2020	(2) Antall lønnstakere	(3) Andel gruppen utgjør i 2019	(4) Andel lønnstakere uten lønn i 2020	(5) Antall lønnstakere	(6) Andel gruppen utgjør i 2019
Svak tilknytning	28,4	183 356	8,1	28,4	183 356	8,1
Varig lavlønte	14,3	178 945	7,9	18,8	31 343	1,3
Blandingsgruppe	8,9	637 260	28,2	10,6	466 109	20,7
Varig høyere lønte	4,4	1 253 418	55,6	5,2	1 572 171	69,8
Alle	8,4	2 252 979	100,0	8,4	2 252 979	100,0
Lavlønsdefinisjon	85% av industriarbeiderlønn (85Ind)			2/3 av medianlønn (2/3M)		

Tabell 4.2 viser at andelen som falt ut i 2020 var størst i gruppen med svak tilknytning til arbeidsmarkedet, som forventet. Nærmere bestemt gikk 28,4 prosent av denne gruppen fra å være lønnstakere i 2019 til å ikke være det i 2020. Den nest største andelen som sluttet å være lønnstakere i 2020, var de varig lavlønte. Det gjelder uavhengig av lavlønsdefinisjon. I gruppen av varig lavlønte etter 85Ind-definisjonen, falt 14,3 prosent ut i 2020, mens andelen var 18,8 prosent blant varig lavlønte etter 2/3M-definisjonen. I blandingsgruppen gikk henholdsvis 8,9 og 10,6 prosent fra å være lønnstakere i 2019 til å ikke være det i 2020, mens andelene var lavest blant høyere lønte, med 4,4 og 5,2 prosent.

Det er noen forskjeller i andelene som faller ut i 2020, avhengig av lavlønsdefinisjon. Årsaken til det er at de ulike tersklene for å være lavlønt kategoriserer individer i ulike grupper. Når vi bruker 2/3M-grensen vil relativt flere individer havne i gruppa høyere lønte og i blandingsgruppen enn i varig lavlønt-gruppen. Dermed endres også andelene som faller ut i de ulike gruppene. Det er likevel informativt å bruke begge definisjonene, ettersom de gir informasjon om ulike deler av lønnsfordelingen. Det kommer frem at blant varig lavlønte lengre ned i lønnsfordelingen (under 2/3 av median) faller en høyere andel ut under koronakrisa, enn hva som er tilfellet blant varig lavlønte noe lengre opp i lønnsfordelingen.

4.2 Metode

De fire gruppene definert i tabell 4.1 har som tidligere beskrevet ulike kjennetegn. Når vi sammenligner personer fra ulike grupper, sammenligner vi dermed også personer med ulike kjennetegn, og disse kjennetegnene kan i seg selv påvirke utfallet vi er interessert i her: sannsynligheten for å falle ut av lønnstakerstatus i 2020. Vi benytter derfor regresjonsanalyse, nærmere bestemt en logistisk regresjonsmodell, som justeres for forskjeller i observerbare kjennetegn. Formålet med regresjonsanalysen er å sammenligne personer som tilhører ulike grupper, men som ellers har like observerbare kjennetegn.

Her går vi ikke inn i detaljer angående valg av regresjonsmodell eller estimeringsmetode, men vi peker på det som er viktigst for tolkningen av regresjonsresultatene. Vi benytter et rammeverk kjent som Logit-modellen (Bårdsen & Nymo, 2011; Jordfald et al., 2021), vist i ligning (1). Venstrehåndvariabelen i en slik logistisk regresjonsmodell er log-oddsen, som er et uttrykk for forholdet mellom sannsynligheten for å være uten lønn i 2020 og sannsynligheten for å være lønnstaker i 2020 på logaritmisk form. Konstantleddet (c) representerer referansegruppen; personer med svak tilknytning til arbeidsmarkedet. $I[g]$ er tre indikatorvariabler som skiller ut hver av de tre resterende mobilitetsgruppene: varig lavlønte, varig høyrelønte og blandingsgruppen. I tillegg kan gruppene ha ulike demografiske kjennetegn, noe vi tar hensyn til ved å kontrollere for observerbare karakteristikk $I[x_k]$.

De senere årene har det pågått en diskusjon om hvilken metodisk tilnærming som er best egnet for å estimere sannsynligheten til et utfall (Angrist & Pischke, 2008). En lineær sannsynlighetsmodell (LPM) har blitt stadig mer populær blant annet fordi resultatene er intuitivt tolkbare og enkle å formidle. Dette på tross av at LPM har sine svakheter, for eksempel at den kan predikere sannsynligheter som er mindre enn null eller større enn én. Estimaterne fra LPM kan imidlertid gi rimelige tilnærminger til estimatene fra Logit-modellen. Denne analysen bygger på den logistiske regresjonsmodellen, men konklusjonene er i hovedsak gjeldene også hvis vi legger til grunn LPM. Tabell A1 i appendiks viser estimatene etter LPM.

$$y = c + \sum_{g=1}^3 a_g * I[g] + \sum_{k=1}^K b_k * I[x_k] + \varepsilon \quad (1)$$

Som beskrevet i kapittel 3.2, består populasjonen vår av lønnstakere i aldersintervallet 24–66 år i 2019. Vi bruker informasjon om deres status (om personen er lønnstaker eller ikke) i november 2020⁷. At personer ikke er lønnstakere i november 2020 kan skyldes at de trekker seg fra arbeidsstyrken, at de er selvstendig næringsdrivende eller at de er arbeidsledige. Gitt den svake aktiviteten i norsk økonomi gjennom nedstengningen i 2020 er det trolig flest arbeidstakere som enten er arbeidsledige eller har meldt seg ut av den norske arbeidsstyrken, for eksempel hvis de er motløse, har forlatt landet, eller tar utdanning.

Som tidligere nevnt, er formålet med regresjonsanalysen å sammenligne varig lavlønte med andre individer som ikke er lavlønte, men som ellers er så like som mulig. I vår analyse kan vi jevne ut forskjeller i observerbare kjennetegn, men vi kan ikke ta hensyn til forskjeller i uobserverbare kjennetegn. Dette har konsekvenser for hvordan vi tolker resultatene fra regresjonsanalysen.

For eksempel; når vi kontrollerer for observerbare kjennetegn, er estimatene ikke nødvendigvis uttrykk for en årsakssammenheng mellom å ha hatt lavlønt arbeid over lang tid og arbeidsmarkedsstatus i 2020. At vi legger til grunn et bredt sett med observerbare kontrollvariabler gjør det mer sannsynlig at det estimeres en eventuell

⁷ Om personer er lønnstaker i 2020 er definert med utgangspunkt i A-ordningen for november 2020.

årsakssammenheng. Samtidig kan vi ikke si hvor mye av sammenhengen som er en direkte konsekvens av vedvarende lavlønte jobber og hvor mye skyldes forskjeller i uobserverte kjennetegn.

Til tross for at vi ikke kan isolere konsekvensene av vedvarende lavlønte jobber, er det fortsatt interessant å sammenligne varig lavlønte med andre grupper, slik vi gjør i tabell 4.3. Det er også interessant å undersøke om forskjellene gjenstår når observerbare kjennetegn er tatt hensyn til, slik vi gjør i følgende underkapittel.

4.3 Resultater

Tabell 4.3 viser resultatene fra den logistiske regresjonsanalysen. Koeffisientene er regnet om fra log-odds til sannsynligheter for å være mer tolkbare.

Tabell 4.3 Sannsynlighet for å være ikke lønnstaker i 2020 (logistisk regresjon). Forskjell fra referansegruppen.

	(1)	(2)	(3)	(4)
	Lavlønte etter 85Ind-definisjon		Lavlønte etter 2/3M-definisjon	
Varig lavlønte	-0,141***	-0,074***	-0,096***	-0,051***
z-verdier	-8,31	-22,98	-4,94	-12,87
Varig høyere lønte	-0,240***	-0,113***	-0,231***	-0,101***
z verdier	-11,24	-34,74	-11,49	-32,81
Blandingsgruppe	-0,195***	-0,089***	-0,178***	-0,076***
z-verdier	-11,02	-25,69	-10,24	-25,41
Kontrollvariabler		x		x
N	2252979	2252979	2252979	2252979

Merknader: Referansegruppen er personer med lav tilknytning til lønnstakerstatus, og gruppen består av personer som ikke er lønnstakere i minst 3 år i løpet av 5-års perioden 2015-2019. Koeffisientene viser forskjellen i sannsynligheten for å være uten lønn i 2020, i prosentpoeng.

Kontrollvariabler: indikatorvariabler for alder, kjønn, innvandrerbakgrunn, heltid, sentralitet, tariffområde (dvs. tariffbunden bedrift i privat sektor, ubunden bedrift i privat sektor, kommune, stat, helseforetak), 1-sifret utdanningskode, 1-sifret yrkeskode, 2-sifret næringskode.

* p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

Kolonne (1) og (3) viser resultater fra en modell uten kontrollvariabler, mens kolonne (2) og (4) viser koeffisientene fra en modell som inkluderer kontrollvariabler. Estimertene fra modellene uten kontroller er egentlig en omregning av resultatene fra tabell 4.2. Der så vi at personer med svak tilknytning til arbeidsmarkedet har størst sannsynlighet for å falle ut under korona med 28,4 prosent. Denne gruppen utgjør referanse-kategorien i tabell 4.3, og den viser at alle de andre gruppene har signifikant lavere sannsynlighet for å falle ut i 2020 – uavhengig av lavlønnsdefinisjon. Forskjellen fra gruppen med svak tilknytning er minst blant varig lavlønte – både når vi benytter 85Ind-lavlønns grensen og 2/3M-grensen. Det er imidlertid verdt å merke seg at forskjellen fra referansegruppa er minst blant varig lavlønte i henhold til 2/3 av median-definisjonen. Med andre ord er sannsynligheten for å falle ut i 2020 blant varig lavlønte lengre nede i lønnsfordelingen ikke så ulik gruppa med svakest tilknytning til arbeidsmarkedet.

Når vi kontrollerer for observerbare kjennetegn (kolonne 2 og 4), blir forskjellene fra referansegruppen mindre for alle gruppene – basert på begge lavlønnsdefinisjonene. Likevel opprettholdes retningen i resultatene fra modellene uten kontroller. At

koeffisientene reduseres når vi kontrollerer for ulike egenskaper ved personer og jobber, tyder på at disse kjennetegnene henger sammen med sannsynligheten for å ikke være lønnstaker i 2020, og at kjennetegnene er ujevnt fordelt på de ulike gruppene.

Samlet viser resultatene fra dette kapitlet at sannsynligheten for å falle ut når koronaen traff den norske økonomien, var høyest blant de lønnstakerne i 2019 som enten hadde en historikk med svak tilknytning til arbeidsmarkedet, eller var varig lavlønte. Vi ønsket å undersøke om varig lavlønte hadde større sannsynlighet enn andre grupper for å falle ut under korona. Tar vi utgangspunkt i de lønnstakerne som hadde et mer solid fotfeste i arbeidsmarkedet, var de varig lavlønte den gruppen som hadde størst risiko for å falle ut av lønnstakerstatus i 2020. Det gjelder også når vi tar hensyn til at varig lavlønte har andre kjennetegn enn øvrige grupper av lønnstakere.

5 Oppsummering

Denne rapporten er en kartlegging av gruppen vi omtaler som varig lavlønte i Norge. Med utgangspunkt i registerdata i perioden 2015–2020 har vi gjort opp status for omfanget av varig lavlønte i 2019. Videre har vi undersøkt hvor i arbeidsmarkedet denne gruppen befinner seg, samt redegjort for egenskaper ved personene og deres jobber.

En person omtales som varig lavlønt i denne studien dersom hun eller han har hatt status lavlønt (L) minst tre av de siste fem årene, eventuelt i kombinasjon med å ikke være lønnstaker (U). Omfanget av varig lavlønte varierer med hvilken lavlønsdefinisjon som legges til grunn. Dersom vi tar utgangspunkt i lavlønsdefinisjonen på eller under 85 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn, anslår vi at i underkant av 179 000 personer var varig lavlønte i 2019. Benytter vi derimot definisjonen 2/3 av medianlønn, synker antallet til om lag 31 000 personer. Det tilsvarer henholdsvis 8 og 1 prosent av alle lønnstakere mellom 24 og 66 år i 2019. Til sammenligning var 23 (85Ind-definisjon) og 7 prosent (2/3M-definisjon) av alle lønnstakere i tilsvarende aldersintervall lavlønte i 2019. Det reflekterer at en del lønnstakere er lavlønte en kort periode, for så å bevege seg enten ut av lønnstakerstatus eller oppover i lønns-hierarkiet – og dermed ut av lavlønnsituasjonen.

Hva kjennetegner de varig lavlønte? Generelt er kvinner overrepresentert, uten at forskjellen mellom kjønnene er veldig stor. Nærmere bestemt er 53 prosent kvinner, og 47 prosent menn. Fordelingen mellom kjønnene blant alle lønnstakere i 2019 var motsatt; 47 prosent var kvinner og 53 prosent menn. Lønnstakere med utenlandsk landbakgrunn dominerer blant varig lavlønte. Nærmere bestemt er nesten 60 prosent av varig lavlønte født utenfor Norge, mot 20 prosent blant alle lønnstakere. Selv om vi finner noen varig lavlønte i de yngre alderskohortene, er 68 prosent over 30 år. Det er en klar overrepresentasjon av lønnstakere med grunnskole som høyeste fullførte utdanning, og en tilsvarende underrepresentasjon av varig lavlønte med bachelorgrad eller høyere. Det er ikke tilfeldig hvilke yrker vi finner de varig lavlønte i: det er en opphopning i salgs-, service-, og omsorgsykker, samt yrker uten krav til formell utdanning. I overkant av 40 prosent arbeider deltid, mot 26 prosent blant alle lønnstakere. 85 prosent av varig lavlønte er å finne i privat sektor, og det er vanligere å finne de i mindre sentrale strøk enn i de mest sentrale kommunene.

Endelig jobber en lavere andel varig lavlønte i en tariffbunden virksomhet enn det som er tilfellet blant lønnstakere i privat sektor generelt. Spesielt er andelen varig lavlønte etter 2/3M-definisjonen betraktelig lavere i tariffbedriftene enn gjennomsnittet i privat sektor. Mens 44 prosent av arbeidstakere i privat sektor arbeider i en tariffbunden virksomhet, gjør kun 17 prosent av de varig lavlønte det målt etter den strengeste lavlønsdefinisjonen. Det tyder på at tariffavtale kan utgjøre en beskyttende faktor mot å være lavlønt, spesielt når vi snakker om de som tjener under 2/3 av medianlønn.

Ved hjelp av logistisk regresjonsanalyse har vi undersøkt hvilke grupper av lønnstakere i 2019 som ble hardest rammet av koronakrisen i 2020. Analysene viste at lønnstakere med svak tilknytning til arbeidsmarkedet hadde størst sannsynlighet for å miste lønnstakerstatusen når krisa traff norsk økonomi. De varig lavlønte var den nest mest sårbare gruppa – i form av nest høyest sannsynlighet for å falle ut i 2020. Retningen i resultatene opprettholdes også når vi kontrollerer for en rekke observerbare kjennetegn ved arbeidstakerne og deres jobber.

Referanser

- Alstadsæter, A., Bratsberg, B., Eielsen, G., Kopczuk, W., Markussen, S., Raaum, O., & Røed, K. (2020). *The first weeks of the coronavirus crisis: Who got hit, when and why? Evidence from Norway* (No. w27131). National Bureau of Economic Research.
- Alsos K., Nergaard K. & Svarstad E. (2021). *Arbeidsgiverorganisering og tariffavtaler*. Fafo rapport 2021:07.
- Angrist, J. D., & Pischke, J. S. (2008). *Mostly harmless econometrics: An empiricist's companion*. Princeton university press.
- Benedictow, A., Dapi, B., Eggen, F. W., Gjefsen, H. M., Kjelsrud, A., Måøy, J. Tofteng, M. og Svarstad, E. (2021). *Evaluering av ordningen med allmenngjøring av tariffavtaler*. Samfunnsøkonomisk analyse. Rapport 13.
- Bosch, G., & Kalina, T. (2008). *Low-wage work in Germany: an overview*. Low-wage work in Germany, 19-112.
- Bruttel, O., A. Baumann, R. Himmelreicher (2017). *Der Gesetzliche Mindestlohn in Deutschland: Struktur, Verbreitung und Auswirkungen auf die Beschäftigung*. WSI-Mitteilungen 70 (7):473–481.
- Buddelmeyer, H., Lee, W. S., & Wooden, M. (2010). Low-paid employment and unemployment dynamics in Australia. *Economic Record*, 86(272), 28-48.
- Bårdsen G. & Nymoer R. (2011) *Innføring i økonometri*. Fagbokforlaget.
- Cai, L. (2014). State-Dependence and Stepping-Stone Effects of Low-Pay Employment in Australia. *Economic Record*, 90(291), 486-506.
- Cai, L. (2019). Is there a low-pay no-pay cycle in Australia? A note on Fok, Scutella and Wilkins (2015). *Empirical Economics*, 1-19.
- Fok, Y. K., R. Scutella, & R. Wilkins (2015). The low-pay no-pay cycle: Are there systematic differences across demographic groups?" *Oxford Bulletin of Economics and Statistics* 77:6 (2015): 872–896.
- Geier, P. & Grini, K. H. (2018) *Månedslønn og ulikhet gjennom 20 år*. SSB analyse 2018/20.
- Grini, K. H. (2021). *Jobbene med lavest lønn: hvem har jobbene og hvor lenge er folk i slike jobber*. Statistisk sentralbyrå.
- Grini, K. H., Berglund, M. J. & Konci, E. (2021). *Arbeidslivet og smitteverntiltak - hva har skjedd etter 12. mars 2020?* SSB-rapport 2021/38.
- Grini & Johnsen (2021). *Jobbene med lavest lønn. Hvem har jobbene og hvor lenge er folk i slike jobber?* SSB-rapport 2021/1.
- Jordfald, B. (2018). *Lønnsfordeling i privat sektor*. Bygg og HORECA. Fafo-
- Jordfald, B. & Nymoer, R. (2016). *Hva skjer nederst i lønnsfordelingen i privat sektor?* Senter for lønnsdannelse. Rapport nr 8-2016.
- Jordfald B. & Svarstad E. (2018). *Lønnsfordeling i kommunesektoren*. Fafo-notat 2018:11.
- Jordfald B. & Svarstad E (2020). *Renholderes lønnsbetingelser før og etter allmenngjøring Privat og offentlig sektor*. Fafo-rapport 2020:13.
- Jordfald B., Svarstad E. & Nymoer, R. (2021). *Hvem er de lavlønte?* Fafo-rapport 2021:29.
- Kalina, T., C. Weinkopf (2015), *Niedriglohnbeschäftigung 2013: Stagnation auf hohem Niveau*. IAQ-Report 2015-03. Duisburg, Institut Arbeit und Qualifikation.
- Kalina, T., C. Weinkopf (2017), *Niedriglohnbeschäftigung 2015 – Bislang kein Rückgang im Zuge der Mindestlohnneinführung*. IAQ-Report 2017-06. Duisburg, Institut Arbeit und Qualifikation.
- Knabe, A., A. Plum (2013), Low-Wage Jobs – Springboards to High-Paid Ones? *Labour* 27 (3):310–330.

- Mosthaf, A., J. (2011), Low-Wage Careers: Are there Dead-End Firms and Dead-End Jobs? *Journal for Labour Market Research* 43 (3): 231–249.
- Mosthaf, A., Schank, T. & Schnabel, C. (2014) *Low-wage employment versus unemployment: Which one provides better prospects for women?* IZA J Labor Stud 3, 21.
- NOU 2015:6 Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2015.
- NOU 2016:6 Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2016.
- NOU 2017:10 Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2017.
- NOU 2018:8 Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2018.
- NOU 2019:6 Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2019.
- NOU 2020:8 Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2020.
- NOU 2021:5 Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2021.
- OECD (2021a), *Wage levels (indicator)*. <https://doi.org/10.1787/0a1c27bc-en>
- OECD (2021b). Dataset: LFS - Decile ratios of gross earnings. Hentet 9. desember 2021 fra <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=IDD#>
- Schnabel, C. (2021). Low-wage employment. *IZA World of Labor*.
- Statistisk sentralbyrå (u. dato). *Standard for utdanningsgruppering (NUS)*. Hentet 2. februar 2022 fra <https://www.ssb.no/klasse/klassifikasjoner/36/korrespondanser/768>
- Uhlendorff, A. (2006). *From No Pay to Low Pay and Back Again? A Multi-State Model of Low Pay Dynamics*. IZA Discussion Papers 2482, Institute of Labor Economics (IZA).
- With, M. L. (2019) *Lav lønn og tungt arbeid*. SSB analyse 2019/14.

Appendiks

Tabell A1. Sannsynlighet for å være uten lønn i 2020 (lineær regresjon)

	(1)	(2)	(3)	(4)
	Lavlønte etter 85Ind-definisjon		Lavlønte etter 2/3M-definisjon	
Varig lavlønte	-0.141*** (-8.31)	-0.114*** (-14.85)	-0.096*** (-4.94)	-0.080*** (-9.83)
Varig høyere lønte	-0.240*** (-11.24)	-0.153*** (-19.66)	-0.231*** (-11.49)	-0.149*** (-20.94)
Blandings gruppe	-0.195*** (-11.02)	-0.133*** (-17.90)	-0.178*** (-10.24)	-0.124*** (-16.91)
Kontrollvariabler		x		x
N	2252979	2252979	2252979	2252979

Merknader: Referanse gruppen personer med lav tilknytning til lønnstakerstatus. Denne gruppen består av personer som ikke er lønnstakere i minst 3 år i løpet av 5-års perioden 2015-2019. Koeffisientene viser forskjellen i sannsynligheten for å være uten lønn i 2020, i prosentpoeng.

Kontrollvariabler: indikator variabler for alder, kjønn, innvandrerbakgrunn, heltid, sentralitet, tariffområde (dvs. tariffbunden bedrift i privat sektor, ubunden bedrift i privat sektor, kommune, stat, helseforetak), 1-sifret utdanningskode, 1-sifret yrkeskode, 2-sifret næringskode.

t verdier i parentes.

* p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

De varig lavlønte – omfang og kjennetegn

Denne rapporten undersøker omfang og kjennetegn ved varig lavlønte personer i Norge. Med utgangspunkt i lønnsstatistikk og registerdata, viser vi at i underkant av 179 000 personer var varig lavlønte i 2019. Vi ser nærmere på hva som kjennetegner personene i denne gruppen, samt hvor i arbeidsmarkedet vi finner dem. Videre gjør vi en økonometrisk analyse av hvorvidt de varig lavlønte var mer utsatt for å miste jobben enn andre grupper da koronakrisa traff Norge i 2020.

Borggata 2B
Postboks 2947 Tøyen
N-0608 Oslo
www.fafo.no

Fafo-rapport 2022:02
ID-nr.:20804